

Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського

факультет іноземних мов

кафедра германської і слов'янської філології та
зарубіжної літератури

ДИПЛОМНА РОБОТА

на тему: **«Зоонімні художні порівняння в німецькій та українській мовах. (Зіставний аспект)»**

здобувача ступеня вищої освіти магістра

галузі знань 01 Освіта

спеціальності 014 Середня освіта (мова і
література (німецька, англійська))

Тумачок Світлани Сергіївни

науковий керівник:

Вишивана Наталя Володимирівна

кандидат філологічних наук, доцент

Вінниця – 2018

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ I. ЗООНІМНІ ХУДОЖНІ ПОРІВНЯННЯ В МОВНІЙ КАРТИНІ	
СВІТ.....	7
1.1 Поняття «мовної картини світу». Зооніми в мовній картині світу.....	7
1.2 Художнє порівняння у системі відтворення мовної картини світу.....	13
1.2.1 Поняття та функції художнього порівняння.....	14
1.2.2 Структура художнього порівняння.....	16
1.3 Роль зоонімів у мовній картині світу:.....	17
1.3.1 Поняття «зоонім».....	17
1.3.2 Особливості творення зоонімів.....	19
1.4 Класифікація зоонімних художніх порівнянь.....	21
1.4.1 За ступенем реальності/ірреальності.....	22
1.4.2 За рівнем вмотивованості.....	24
1.4.3 За вживаністю.....	25
1.4.4 За стилістичною забарвленістю.....	25
1.4.5 За основою порівняння.....	26
1.4.6 Дефразеологічні деривати як особливий вид ЗХП.....	28
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1.....	32
РОЗДІЛ 2. ЗІСТАВНИЙ АНАЛІЗ ЗООНІМНИХ ХУДОЖНІХ ПОРІВНЯНЬ	
НІМЕЦЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ.....	34
2.1 Зоосимволіка в німецькій та українській етнології та культурології.....	34
2.2 Продуктивність зоонімів у складі ЗХП.....	42
2.3 Зоонім як складова порівняння на позначення рис характеру людини... ..	45
2.4 Контрастивний аналіз стилістичної забарвленості ЗХП української та	
німецької мов.....	53
2.5 Міжмовна еквівалентність ЗХП в німецькій та українській мовах.....	59
2.5.1 Повна еквівалентність.....	60
2.5.2 Часткова еквівалентність.....	61
2.5.3 Нульова еквівалентність.....	62
2.6 Синонімія та антонімія зоонімних художніх порівнянь.....	63

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2.....	67
РОЗДІЛ III. КОМПЛЕКСНІ ВПРАВИ НА ТЕМУ «ЗООНІМНІ ХУДОЖНІ ПОРІВНЯННЯ В НІМЕЦЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ».....	69
3.1 Вправи, що спрямовані на розвиток мовних навичок.....	69
3.2 Вправи, спрямовані на засвоєння виразів.....	73
3.3 Вправи, що сприяють комунікативним навичкам.....	74
3.4 Контрольні вправи, які перевіряють засвоєння нової лексики.....	75
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	78
АНОТАЦІЯ.....	81
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	83
ДОДАТКИ.....	90

ВСТУП

В сучасній лінгвістиці зростає інтерес до дослідження терміну «порівняння», яке є одним з важливих засобів пізнання дійсності людиною. Порівняння вивчається лінгвістами порівняно недавно, однак як в вітчизняній, так і в зарубіжній науковій літературі уже існує матеріал з цієї проблеми: Алефіренко М.Ф., Балан Л.Г., Вишивана Н.В., Вовк В.Н., Лещук Т.Й., Лотман Ю., Валуєва І.В., Авксентьев Л.Г., Молчко О.О., Riesel E., Pilz K., Kurz G., Dobrovolsky D., Földes C. та ін. У роботах цих науковців розглянуті питання класифікації, структури, функцій, стилістичної забарвленості порівнянь, а також художніх порівнянь як інструменту творення образності у мовленні.

Важливе місце серед художніх порівнянь займають порівняння з зоонімним компонентом. Зоонімні художні порівняння (ЗХП) є досить поширеними, оскільки тварина завжди супроводжувала людину на її життєвому шляху та відігравала важливу роль у формуванні концептуальної та мовної картин світу людини. Велика кількість фрагментів мовної картини світу реалізується через асоціативні порівняння людини з тваринами, символіка яких є притаманною усім культурним традиціям.

Зоонімні художні порівняння є безцінним джерелом лінгвокультурної інформації, оскільки містять символи, які є виразниками особливостей мовної картини світу лінгвоспільноти.

Актуальність роботи полягає в недостатньому вивченні лексико-семантичних особливостей ЗХП у сучасній німецькій та українській мовах, ЗХП у мовної картини світу представників лінгвоспільноти та необхідністю зіставного дослідження семантики зоонімних символів української та німецької мов як результату трактування порівнянь з зоонімним компонентом.

Об'єктом дослідження виступають узуальні зоонімні художні порівняння німецької та української мов.

Предметом дослідження стали граматичні, лексико-семантичні,

функціональні та стилістичні особливості художніх порівнянь із зоокомпонентом в українській та німецькій мовах, зоонімна символіка як ключовий компонент мовної картини світу.

Матеріалом дослідження слугують узуальні ЗХП української та німецької мов.

Метою дослідження є зіставне вивчення лексико-семантичних особливостей ЗХП та особливостей вживання узуальних ЗХП німецької та української мов у межах двох культурних традицій.

Для досягнення визначеної мети, необхідно розв'язати такі **завдання**:

- ✓ охарактеризувати зоонімне художнє порівняння як особливий вид художнього порівняння;
- ✓ розкрити суть зоонімного символу у складі зоонімного художнього порівняння;
- ✓ провести контрастивний аналіз зоонімних символів німецької та української мов;
- ✓ розглянути лексико-семантичні особливості зоонімних художніх порівнянь;
- ✓ розглянути стилістичні особливості ЗХП.

Методи дослідження. У дослідженні використовувались принципи та прийоми *методу суцільної вибірки* для збору матеріалів дослідження; *дескриптивно-емпіричного методу*, з метою розкриття семантичних особливостей ЗХП; класифікації зооморфних якостей зумовили використання *порівняльно-типологічного методу* та *кількісно-якісного аналізу*.

Наукова новизна дослідження представлена розробкою порівняльної таблиці ЗХП української та німецької мов.

Теоретичне значення полягає в розкритті художнього порівняння із зоонімних компонентом у мовній картині світу, його структури, ролі художнього порівняння та ЗХП як його особливого виду, доповненні класифікації зоонімного художнього порівняння.

Практичне значення даної роботи визначається тим, що було

розглянуто продуктивність зоонімів у складі ЗХП, проведено контрастивний аналіз ЗХП в німецькій та українській мовах, розглянуто міжмовну еквівалентність ЗХП у двох мовах та проведено аналіз символізму зоонімів у складі ЗХП.

Апробація результатів дослідження здійснювалась на Всеукраїнській науковій конференції викладачів та студентів факультету іноземних мов Вінницького державного педагогічного університету «Актуальні проблеми філології та методики викладання іноземних мов у сучасному мультилінгвальному просторі» (26-27 квітня 2017 р., м. Вінниця), на студентській науковій Інтернет-конференції «Сучасні проблеми лінгвістики, літературознавства та методики викладання мови і літератури» (14 грудня 2017 р., м. Вінниця), на XV міжнародній студентській Інтернет-конференції «МОВА, ОСВІТА, КУЛЬТУРА: Інтеграційні тенденції в сучасному світі» (23-24 листопада 2017, м. Вінниця) на I Всеукраїнській науковій інтернет конференції «ДІАЛОГ МОВ І КУЛЬТУР У СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ» (17 листопада 2017 р., м. Суми).

Структура магістерської роботи. Дана робота містить вступ, два розділи з висновками до кожного з них, загальні висновки, список використаних джерел та один додаток. Загальний обсяг – 108 сторінок.

У **вступі** викладено мету та завдання дослідження, обґрунтовано актуальність вибраної проблематики, висвітлений загальний стан дослідження поняття «порівняння», окреслено новизну отриманих результатів, визначено теоретичне та практичне значення роботи.

У **першому розділі** розглядаються роль ЗХП у системі відтворення мовної картини світу, зокрема функції, структура, особливості творення художніх порівнянь та їх класифікація.

Другий розділ присвячено виявленню продуктивності зоонімів у складі ЗХП та контрастивному аналізу стилістичної забарвленості ЗХП, синонімії та антонімії художніх порівнянь із зоокомпонентом у двох мовах, досліджені зоосимволіки в німецькій та українській етнології.

У **загальних висновках** підводяться підсумки проведеного дослідження та окреслюються перспективи подальших наукових розробок у галузі вивчення ЗХП.

У **додатку** винесено таблицю зоонічних художніх порівнянь у німецькій та українській мові.

РОЗДІЛ 1

ЗООНІМНІ ХУДОЖНІ ПОРІВНЯННЯ В МОВНІЙ КАРТИНІ СВІТУ

1.1 Поняття «мовної картини світу». Зооніми в мовній картині світу.

Серед безлічі запитань, які мова ставить перед дослідниками, одним із найбільш цікавих є питання, як мова формує картину світу людини. Картина світу у філософії, лінгвістиці, психології називається уявленням про світ. Також інколи використовуються синонімічні поняття: «модель світу», «образ світу», «сприйняття світу», «бачення світу». Картина світу виражає специфіку людини та її буття, взаємовідношення її зі світом.

У картині світу зображені головні компоненти людської свідомості – пізнавальний, естетичний, моральний, яким відповідають сфери: наука, мистецтво, мораль та право. Вони створюють картину світу, впливають на неї та регулюють поведінку людини.

Під картиною світу розуміють упорядковану сукупність знань про дійсність, яка сформувалась в суспільній свідомості. Існує безліч видів картин світу: фізична, релігійна, поетична, мовна та інші. Поняття «мовної картини світу» базується на вивченні уявлень людини про світ. Мовна картина світу історично склалася в повсякденній свідомості людства і відображена у мові сукупністю уявлень про світ, певний спосіб концептуалізації дійсності. *Мовна картина світу* – це сукупність зафіксованих в одиницях мови бачень народу про дійсність на певному етапі розвитку народу [52, с. 8].

Мова є найважливішим засобом формування та існування знань людини про світ. Відображаючи у процесі діяльності об'єктивний світ, людина фіксує результати пізнання в слові. Вся ж система знань, набутих як особисто, так й внаслідок навчання, утримується у довгостроковій пам'яті людини за допомогою концептів або ментальних прообразів.

Кожен народ по-своєму трактує фрагменти світу та по-своєму називає їх. Формується світ тих, хто говорить цією мовою, тобто формується мовна

картина світу як сукупність знань про світ, що фіксується у лексиці, граматиці, фразеології.

Між картиною світу як віддзеркаленням реального світу, та мовною картиною світу як фіксацією цього зображення, існують складні відносини. Картина світу може бути представлена за допомогою просторових (верх – низ, правий – лівий, схід – захід, далекий – близький), часових (день – ніч, зима – літо), кількісних, етнічних та інших параметрів. На її формування впливають: мова, природа та ландшафт, виховання, освіта та інші соціальні фактори, традиція тощо. Мовна картина світу не стоїть поряд із специфічними картинами світу (хімічною, фізичною тощо), вона їм передує та формує їх, тому що людина здатна розуміти світ та саму себе лише завдяки мові, в якій закріплюється суспільно-історичний досвід як загальнолюдський, так і національний. Останній визначає специфічні особливості мови на всіх її рівнях. У силу специфіки мови у свідомості її носіїв виникає певна мовна картина світу, через призму якої людина бачить світ [57, с. 59].

Мовна картина світу формує тип ставлення людини до світу (природи, тварин, самої себе як елемента світу), визначає норми поведінки людини в світі. На думку Ю. Д. Апресяна, будь-яка природна мова відбиває певний спосіб сприйняття та організації (концептуалізації) світу. Висловлені в ній значення складаються у певну цілісну систему поглядів, свого роду колективну філософію, яка є обов'язковою для всіх носіїв мови [34, с. 45].

У лінгвістиці 70 – 80 років ХХ ст. трактували мовну картину світу вузько. Ю. Н. Караулов розумів під «мовною картиною світу» спосіб існування лексики (словника) у свідомості носія. Г. А. Брутян визначав мовну картину світу як «...знання, яке закріплене в словах і словосполученнях конкретних розмовних мов». У межах лінгвокраїнознавчої теорії слова національна специфіка мови бачилася дослідниками також тільки на лексичному рівні.

Сучасна лінгвістика розуміє мовну картину світу широко. З точки зору дослідниці А. Вежбицької, національно-культурна специфіка ментальності та характер етносу знаходить своє вираження не лише на лексико-семантичному, а й на морфологічному та синтаксичному рівнях мовної структури. [9, с. 75]

Отже, мова моделює специфічні риси національного світосприйняття і національного складу мислення на всіх своїх рівнях.

Взаємодія колективної мовної свідомості (етнос відомості) реального світу та мови як засобу фіксації знань про світ призводить до формування особливого феномену – національно-мовної картини світу.

Узагальнюючи в сучасній лінгвістичній науці погляди на поняття «мовної картини світу», можна сформулювати такі положення про те, що у кожній культурі існують так звані національно-специфічні компоненти культур, тобто саме те, що створює проблеми міжкультурної комунікації. Доведено, що подолання мовного бар'єру не вирішує проблеми забезпечення ефективності спілкування між представниками різних культур. Для цього потрібно подолати культурний бар'єр. Саме тому, національну мову розглядають як національну мовну картину світу.

Існують певні чинники, які детермінують онтологію національної мовної картини світу. Це, в першу чергу, зовнішнє середовище у конкретний часовий період. Окрім того, вченими доведено, що народ у період становлення національної мови та інтерпретації в ній донаукових уявлень про світ, тобто у період формування засобами національної мови національної мовної картини світу, безпосередньо сприймає лише певну частину простору – ареал свого проживання з його природно-кліматичними особливостями. Єдність зовнішнього середовища, яка існує зараз завдяки розвитку науково-технічного прогресу, була відсутня, і знання про світ були обмежені середовищем, яке можна було сприймати безпосередньо, а ці умови життя відрізнялися від умов існування інших етносів.

Географічний аспект мовної картини світу зумовлює фізіологію, психологію, також просторову семантику, конотативність, символіку кольорів тощо. Національний образ світу є відображенням національної природи в культурі, адже природні національні мови трактуються «...як голоси місцевої природи в людині».

Мова у процесі свого існування стала скарбницею культури, тому що вона зберігає культурні цінності у лексиці, граматиці, прислів'ях, приказках, фольклорі, художній і науковій літературі, формах письмового та усного мовлення. Мова, як носій культури, передає її здобутки. Досліджено, що мова формує особистість людини – носія мови, через нав'язані нею бачення світу, менталітет, відношення до людей тощо.

Отже, мова не існує поза культурою. Як один з видів людської діяльності, вона виявляється складовою частиною культури, обумовленою сукупністю результатів людської діяльності в різних сферах життя людини. Однак, як форма існування мислення та як засіб спілкування, мова постає поряд із культурою.

Наприкінці ХХ ст. на межі культурології та лінгвістики виникає лінгвокультурологія, що вивчає культурні цінності, досліджує живі комунікативні процеси виникнення і сприймання мови, досвід мовної особистості і національний менталітет, дає системний опис мовної картини світу.

На сучасному етапі вивчити мову можна не тільки як засіб спілкування, а й як спосіб збереження культури. Жива мова існує у світі її носіїв, тому вивчення її без знання цього світу позбавляє можливості користуватися нею як засобом спілкування. Вивчення світу носіїв мови спрямоване на те, щоб допомогти зрозуміти особливості вживання, політичні, культурні, історичні реалії, адже в основі будь-якої комунікації, тобто в основі мовного спілкування лежить взаємне знання реалій, знання предмета комунікації між учасниками спілкування, тобто спілкування повинно бути, насамперед, міжкультурним.

Міжкультурне спілкування є моделлю будь-якого спілкування, умовами якого є існування деякої єдності при певних розбіжностях. Адже, якби не було розбіжностей між людьми, не виникла б потреба в спілкуванні чи обміні інформацією, почуттями, думками, що супроводжуються оцінкою співрозмовника і самооцінкою. Саме розуміння мови як мовної картини світу дозволяє здійснювати це міжкультурне спілкування.

Мовна картина світу репрезентується, насамперед, на лексичному матеріалі. Зокрема, так вважають такі вчені як І.О. Голубовська, П.М. Грабовий, С.А. Мартосов, Ю.Л. Мосенкіс та багато інших. Розгорнуте уявлення про мовну картину світу та її роль у соціальному пізнанні та поведінці виникає тільки в сучасності, відзначає М.О. Шигарева, яка пов'язує це явище зі зростанням ролі мас в історії, підвищенням значення ідеології в управлінні масами, виділенням індивідуальності масової людини і пропонується розглядати мовну картину світу у варіантах загального (національна мова та національно-мовна картина світу), окремого (мовлення соціальної групи), одиничного (мовлення особистості). Узуальна (національно-мовна) картина виконує функцію узагальнення, оскільки, як зазначає О.О. Селіванова, «відображає картини світу певних угруповань людей – носіїв однієї мови, об'єднаних територіально, а також за іншими ознаками та психічними властивостями (освітою, професією, статтю, ерудованістю, темпераментом, характером тощо)» [58, с. 83].

Для дослідження мовних картин світу М. П. Кочерганом був запропонований зіставно-типологічний метод, а серед найбільш перспективних рівнів їхнього дослідження він визначає лексико-семантичний. Л.А. Лисиченко дослідила структуру мовної картини світу, яку вона представляє у вигляді поля з ядром – мовцем і периферією – мовним колективом. Окрім того, дослідниця звертає увагу на словотвірні одиниці як перспективний матеріал для дослідження у будь-якій мові [32, с. 38].

Досліджуючи мовну картину світу в різних аспектах, можна помітити, що представники тваринного світу все частіше стають об'єктом вивчення у

лінгвістиці. Багато дослідників стверджують, що зооніми властиві майже всім моделям світу. Адже, роль зоонімів у формуванні мовної картини світу зумовлена природним середовищем та історичним розвитком певного етносу, особливостями певної культури. Кожний етнос осмислює світ за допомогою зоонімів по-своєму. Асоціації кожного народу, які пов'язані з певними тваринами, відображаються в мовній картині світу.

Зображення тваринного світу у фразеологізмах пов'язане з традицією ще дохристиянських часів, коли людина вважала себе частиною природи, а природу персоніфікувала. Тому, протягом років у свідомості різних культур і народів сформувались різні уявлення про тварин. Так з'явилися фразеологічні одиниці, до складу яких входять назви тварин, яким притаманні людські якості. Ці фразеологічні одиниці дістали назву анімалізми або зооніми.

Назви тварин, використані у фразеологічних одиницях, створюють досить своєрідні фрагменти мовної картини світу. Дослідження розкриває асоціативного мислення етносу. Тип метафори «тварина-людина» відіграє важливу роль засобу, що здебільшого надає суб'єктові метафори яскраво вираженої емоційності. Експресивно-оцінна зооморфна метафора розкриває аналогії та схожість між об'єктами предметного (тваринного) світу та «непредметного» світу людських почуттів та емоцій, виявляє систему етнічно зумовлених асоціацій і оцінок.

Тваринам надавалось символічне значення, тому їх зображували часто як священних створіннь. Людина протягом віків співіснувала з тваринами, приручала їх, вивчала їхню поведінку. У багатьох мовах зоофразеологія містить значний корпус одиниць, в основу яких покладені відомі назви тварин, що мають як подібну, так і різну символіку і служать засобом образної характеристики людини.

Таким чином, багато фразеологізмів із зоонімним компонентом відображають у своїй семантичній структурі специфіку культури певного народу, особливості його історичного розвитку, певний соціально-

економічний лад. Фразеологізми із зоонімним компонентом становлять цікавий матеріал, який дає можливість простежити, яким чином ці компоненти впливають на формування національно-культурної семантики.

1.2 Художнє порівняння у системі відтворення мовної картини світу.

Прагнення пізнати світ приводить людську думку насамперед до порівняння. Е. Енгель відзначав, що «кожна людська оцінка є лише порівнянням, тому мова повинна формуватися більш художньо, враховуючи силу оцінювання об'єкта» [66, с. 16]

Одним із основних аспектів стилістики є вчення про тропи, тобто слова, словосполучення та вирази, що вживаються в переносному значенні та слугують для виразності мови. Їх вивчення починається ще з античного світу. Ще Аристотель прославляв здатність сприймати подібне як властивість величі духу. До тропів належать метафора, епітет, порівняння, гіпербола, літота, синекдоха, оксюморон, метонімія, персоніфікація та інші. Метафора, епітет та художнє порівняння об'єднуються та називаються компаративними тропами.

Дослідженням художніх порівнянь займалось багато лінгвістів, зокрема І. Р. Гальперін, Ю. М. Скребнев, І. В. Арнольд, В. А. Кухаренко, Л. П. Єфімов, В. В. Гуревич та інші. Часто художнє порівняння ототожнюють із метафорою, яку ще називають «стиснутим художнім порівнянням». Дане ототожнення пояснюється тим, що метафора, художнє порівняння та епітет мають три спільні елементи: поняття, яке підлягає порівнянню, поняття залучене до порівняння та основа порівняння.

1.2.1 Поняття та функції художнього порівняння.

Найчастіше порівняння тлумачиться вченими як стилістичний прийом, завдяки якому автор художнього твору зіставляє два об'єкти, персони, місця

чи явища, які не є подібними у реальному житті. Для нашого дослідження ми пропонуємо наступне визначення поняття «художнього порівняння»:

Художнє порівняння – це лексико-експресивний стилістичний засіб, в якому мовне зображення особи, предмета, явища чи дії передається через найхарактерніші ознаки, що є органічно властивими для інших. [37, с. 359]

Інакше кажучи, художнє порівняння – це стилістичний засіб, що підкреслює якусь рису концепту, порівнюючи його з якимось неочікуваним предметом чи явищем.

Порівняння відрізняється від інших художніх зіставлень, наприклад, уподібнень, тим, що їм завжди притаманні формальні ознаки: порівняльну конструкцію або оборот з порівняльними частками: *як, наче, ніби* та іншими.

Важливо розрізняти звичайні порівняння, лінгвістичні порівняння та поетичні художні порівняння. Звичайні порівняння характеризуються у співставленні двох об'єктів, що належать до одного класу речей, з метою встановлення ступеня однаковості чи відмінності. Коли йдеться про порівняння як стилістичний засіб, то встановлено контраст одного об'єкта з іншим, який належить до зовсім іншого класу речей. Художнє порівняння включає всі властивості предмета, крім однієї спільної для них.

Порівняння – один з методів пізнання об'єктивної дійсності за допомогою конкретних образів, а не абстрактних понять. З. Хованська виділяє дві семантичні ознаки порівняння: актуалізація в позиції порівняння вільного значення, через яке актуалізовано предмет компаративної конструкції; неповна актуалізація другого компонента порівняння. За цими ознаками вона розглядає порівняння “як проміжне явище між тропеїчними та нетропеїчними стилістичними прийомами” [68, с. 301]

Основною ознакою порівняння М. Черемисіна вважає не двочленність, а особливе компаративне значення другого компонента порівняння, яке відрізняється і від прямого, і від переносного значення; воно не спрямоване на реальний предмет (на відміну від прямого); не відбувається підміна одного предмета іншим (на відміну від переносного). За компаративного значення

відсутня пряма номінація, другий компонент компаративної конструкції викликає живе уявлення про предмет чи явище, загальне втілюється в одиничному.

Художні порівняння є стилістичним забарвленням мови. Індивідуальні особливості вживання художніх порівнянь кожного автора характеризуються незвичністю у використанні. За допомогою художніх порівнянь автор прагне уникнути одноманітності та намагається викликати інтерес у читачів чи слухачів.

Основними функціями художніх порівнянь є:

- 1) *осмислювальна - пізнавальна функція* або унаочнення. Мова першопочатково мала слова лише для конкретних видимих речей. Якщо хотіли позначити абстрактні поняття, необхідно було перенести на нього назву очевидних людей.
- 2) *комунікативна функція* або уточнення порівнянь полягає в ущільненні інформації, динамізації, конкретизації, гуморі, перебільшенні. Порівняння забезпечують чіткість, точність, вони стимулюють або гальмують оповідь.
- 3) *кумулятивна функція* закріплює результати людського пізнання взагалі та пізнавальний образ предмета чи явища, що зумовлено практикою, результатами попередніх поколінь. [48, с. 59]

Всі функції не можуть виступати самі, вони завжди діють в комплексі.

1.2.2 Структура художнього порівняння.

Важливим завданням вважається визначення структури художніх порівнянь. Структуру мовної моделі порівняння становить поєднання чотирьох компонентів:

- 1) предмета порівняння (*comparandum*) – тобто предмета чи явища, ознаки якого ми пізнаємо, розкриваємо за допомогою іншого;
- 2) образу порівняння (*comparatum*) – того, з чим порівнюється суб'єкт, тобто предмета чи явища, що має яскраво виражені й добре відомі

мовцеві ознаки й унаслідок цього використовується ним для характеристики пізнаваного;

- 3) основи порівняння (*tertium comparationis*) – ознака (або ряду ознак), за допомогою якої здійснюється процес порівняння. *Tertium comparationis* перекладається як «третє в порівняння». Воно може бути очевидним, тобто сприйматися зоровими рецепторами як порівняння форми, кольору тощо, полягати в тоні, базуватися на емоційному чи чуттєвому досвіді. *Tertium comparationis* називають ще вільно асоціативним значенням;
- 4) протиставні частини (частки – *wie, als, gleich, ähnlich, als wie, als ob* в німецькій мові та частки – *як, неначе, немов, ніби* в українській мові), які виконують роль показника порівняльних відношень, тобто це оперативний засіб, що вводить у дію когнітивну операцію «порівняння».

Отже, це є чотиричленна структура «суб'єкт – об'єкт – основа – показник» – одна з фундаментальних понять лінгвістики. Наприклад,

Er ist stolz wie ein Hahn.

Суб'єкт основа протиставна частка об'єкт

Дані складові частини можуть вербалізуватись безпосередньо в порівняльній структурі або їх можна відтворити з контексту. Між *comparatum* і *comparandum* не існує реального зв'язку, він виникає лише у свідомості мовця, який прагне відтворити певну ситуацію дійсності. Іноді порівняння використовуються не в повній формі, а в скороченій, наприклад у німецькій мові: *die Froschaugen* (вирячені очі), *die himmelblauen Augen* (голубі як небо очі). Тобто порівнювані поняття повністю злилися.

Зіставлення різних предметів завжди передбачає наявність чийогось погляду, тобто порівняння містить у собі думку, оцінку конкретної особистості. Порівняння нерозривно пов'язане з ціннісною картиною світу, його аналіз дає змогу виявити місце тих чи інших об'єктів у мовній картині світу.

1.3 Роль зоонімів у мовній картині світу.

1.3.1 Визначення поняття «зоонім».

Одним із важливих завдань вважається визначення термінології, що називає тварин. Необхідність розмежування термінів пояснюється тим, що вони відіграють значну роль у значенні їх використання. Вчені визначають декілька термінів, що називають тварин. Для прямого значення назв тварин слугують такі терміни, як «зооніми», «зоосемізми». Найбільш зручним для виявлення етнокультурної специфіки анімалістичної лексики є термін «зоонім» – лексико-семантичний варіант слова, що виступає в якості будь-якої або родової назви тварини і як метафорична назва при аналізі лексики з точки зору емоційно-оціночної характеристики людини.

Зообрази (зоосемізми) – одні з найчастіше уживаних та найбільш значущих символічних елементів народної словесності. Їхня зовнішня оболонка дозволяє ховати у собі безмежну кількість значень.

Деякі вчені вважають поняття «зоосемізм», «зоонім», «зооморфізм» синонімами, але це не зовсім так, адже кожен термін має своє специфічне визначення.

Зооморфізм – зображення богів у вигляді тварин. Зооморфізми виникли на ранніх стадіях формування релігійної свідомості. Пережитки зооморфізму існували в античних релігіях, коли богів зображали в людській подобі, але тоді ж вони іноді з'являлися у вигляді тварин. Зооморфізм залишився і в християнстві, наприклад зображення Святого духа у вигляді голуба. Згодом зооморфізмом називають перенесення якостей, поведінки, зовнішніх ознак тварин на людей.

Зоосемізм (від грец. zoo – тварина, sema – знак) тобто, назви та символіка тварин. На думку А.А. Кипріянової, зоосемія – це «надсукупність, яка функціонує в мовах і об'єднує найбільш близькі родовидові сукупності».

Хоча деякі вчені зазначають, що зоосемізи – це назви тварин у переносному значенні, що характеризують людину. Семантикою та функціями тваринної символіки активно цікавились українські та німецькі дослідники. Вагомий внесок в історію вивчення даного питання зробили І.Вагилевич, М.Костомаров, Д.Лепкий, М.Сумцов, О.Потебня, В.Данилов, Ф.Колесса, Г.Булашев, В.Давидюк, І.Денисюк, М.Маєрчик та багато інших. Серед зарубіжних учених – Riesel E., Pilz K., Kurz G., Dobrovolsky D., Földes S., К.Мошинський, Е.Маєвський, К.Леві-Строс, О.Терновська, Т.Бернштам та О.Гура [49, с. 6].

Тваринні образи мають універсальне значення у символічній системі українського та німецького фольклору. Вони – одні з найчастіше вживаних та найбільше значущих елементів. Така символічна роль зооперсонажа найперше пов'язана із життєвою активністю самої тварини у природі. Її дієвість виявляється в можливості дихати, рости, рухатись, видавати звуки тощо, а ці ознаки життя відповідно дозволяють розширити семантичне та функціональне поле зооморфного символу. Окрім того, тварини – істоти всюдисущі: вони є і на землі, і під землею, і у воді, і на небі, тому і їхні художні версії (зоосимволи) – можуть позначати як небесні явища, так і реалії будь-яких інших стихій, локусів [8, с. 7].

Враховуючи здобутки української та німецької фольклористики у справі класифікації зооморфних символів, можна виділити чотири основні класи образів – звірі, гади (з підгрупою комахи), птахи й риби. Даний поділ відтворює народну класифікацію тварин, яка має багато розбіжностей із науковою.

Кожен із класів тваринного коду має свій специфічний діапазон значень і функцій. Процес доместикації тварин вносить в образно-символічну систему ще один класифікатор: дикий – домашній, який у свою чергу розбиває класи звірів і птахів на дві частини. Дана опозиція одночасно співвідноситься із такими характеристиками: чужий – свій (свійська тварина), небезпечний – безпечний, сакральний – профанний.

«Свійські тварини, зауважує Л. Дунаєвська, протиставлені диким звірям благородством поведінки, добротою, розумом...» [19, с. 73]. Тобто своїми людськими рисами. Домашня тварина несе семантику, синонімічну самій людині (слабка і розумна), і вписується в контекст таких понять, як хата, сім'я, культура, натомість дика тварина співвідноситься у міфосвідомості з лісом, стихією, хаосом.

1.3.2 Особливості творення зоонімів.

Особливістю творення зоонімів німецької мови є те, що деякі з них є складними словами, які не виражають позначуваний денотат, тобто суб'єкт (предмет, який означає складне слово) не названий всередині складного слова, а знаходиться поза ним. Наприклад, у словоскладеннях *Nashorn*, *Rotauge* центр значення лежить поза ними, тому що вони не означають «*Nase mit Horn*» чи «*rotes Auge*», а тварину з рогом на носі – носорога та рибу з червоними очима – плотицю. Цей тип складних слів позначається також терміном *багуврігі*, що взятий із давньоіндійської граматики. Слово «багуврігі» дослівно означає «багато рису» (*bahu* – багато, *vrihi* – рис), вірніше кажучи, «той, хто має багато рису», тобто – багач. За формою це детермінативні складні слова, де компоненти з'єднані між собою за принципом підрядності. Перший компонент визначає, конкретизує значення другого компонента, виражаючи його ознаку, число тощо. Наприклад: *Blaukehlchen*, *Breitzahn*, *Neunauge*. Другий компонент є визначуваним, між ними існують атрибутивні відношення. Ці відношення можуть виражатися також генетичним атрибутом: *Schwanenhals*, *Bocksauge*.

Щодо граматичного роду складних слів цього типу, то він залежить від основного слова: *der Dornschwanz*, *der Spitzschnabel*. Інколи рід цих іменників залежить не від основного слова, а від поняття, яке вони виражають: *der Breitohr*, хоча основне слово середнього роду. У ролі перших компонентів таких утворень виступають основи іменників, прикметників, числівників, рідше – дієслів та прийменників.

При розгляді моделі «іменник + іменник» перший компонент у багатьох випадках мітить у собі порівняння, при цьому об'єкт порівняння та образ порівняння семантично схожі між собою зовнішністю: *Hundskopf* – назва риби, голова якої подібна до морди собаки, *Schwalbenschwanz* – метелик, крила якого подібні до хвоста ластівки. Це тип *Comparatio compendiaria* – скорочене порівняння, коли властивість одного предмета порівнюється не із відповідною властивістю другого, а самим предметом. Перший компонент таких слів може бути метафоричним. При здійсненні метафоричного перенесення присутньою є сема «подібність». Наприклад: *Sichelschnabel – ein Vogel, dessen Schnabel sichelartig ist* – птах, дзьоб якого подібний до серпа.

Зооніми, які утворюються за моделлю «прикметник + іменник» найбільш продуктивні у сучасній німецькій мові. Прикметник, який виступає першим компонентом, означає переважно, колір, форму, розмір: *Braunkehlchen, Blaufuss, Dickkopf, Langschnabel*. Другим компонентом виступають іменники, які позначають частину організму тварини.

Модель «числівник + іменник» також досить продуктивна. У ролі першого компонента вживаються кількісні числівники, здебільшого у межах першого десятка: *Einohr, Dreiflügel, Siebenschwanz*, виняток: *Vierhundertzunge, Tausendfuss*.

Зооніми, що утворюються за моделлю «дієслово + іменник» є менш продуктивними. Дієслівний перший компонент приєднується до другого без сполучного елемента. У деяких з них перший компонент може бути формою імператива: *Wippschwanz, Wippsterz – wippen – гоїдати, Schwanz, Sterz – хвіст – плиска чорноголова, трясихвістка; Wendehals – wenden – обертати, крутити, Hals – шия – крутиголовка*.

Модель «прийменник + іменник» непродуктивна. До складних слів цього типу можна віднести *Ohnemund, Ohnehaupt, Ohneschwanz*.

Отже, необхідно зазначити, що зооніми є складовою частиною термінологічної лексики сучасної німецької мови. За своєю структурою це

складні та складнопохідні слова. Більшість з них утворена на основі комплексного механізму метафоричної та метонімічної номінації.

1.4 Класифікація зоонімних художніх порівнянь.

ЗХП з'являються як результат довгих спостережень народу та зберігають такий вид, який вже для представників певного народу є зрозумілим та звичним. Структура ЗХП проявляється в національній картині світу та залежить від специфіки асоціацій даного народу (етносу). В багатьох мовах існують свої мовні конструкції, які спричиняють однакові або схожі види чи асоціації. Наприклад, в німецькій мові *frieren wie ein junger Hund*, а в українській мові *змерзнути неначе собака*.

Читач буде знати значення художнього порівняння, незважаючи на його вид, який раніше був причиною порівняння. В наступних порівняннях: *lang wie eine Bohnenstange, mager wie ein Hering* чи *dürr wie ein Besen* залишається бачення порівняння зрозумілим та ясним. Зоонімні художні порівняння зберігають в собі інформацію про якість, статуру (*stark wie ein Pferd; essen wie ein Spatz*), зовнішність (*rot wie ein Krebs*), риси характеру (*schlau wie ein Fuchs*), інтелект (*dumm wie ein Bohnenstroh*), звички (*schwimmen wie ein Fisch*) та інше.

За структурними якостями Е. Різель та Е. Шендельс у праці “*Deutsche Stilistik*” поділяють порівняння на короткі, поширені та розбудовані. У німецькій стилістичній термінології є окремий термін для розбудованих порівнянь, а саме – *Gleichnis* на противагу *Vergleich*.

Gleichnis (іномовлення) зустрічається часто у Біблійних текстах. Т. Ельм та Г. Гібель у праці «*Parabolische Formen in der deutschen Dichtung*» зіставляють звичайне порівняння з іномовленням, відзначаючи: «Вищі ступені явища порівняння надають відтворенню більшої різнобарвності, ущільнюють та розширюють його» [70, с. 198]. Р. Дітмар дає наступне визначення іномовлення – мовна фігура, в якій повинен бути зафіксований

ефект думки завдяки розміщенню поблизу подібного речення, що належить до іншої сфери [69, с. 28].

Художнє порівняння належить до еквівалентних порівнянь, це поняття охоплює всі порівняльні структури, утворені за допомогою «*wie*», і служить для відтворення порівняння із чимось подібним та рівноправним. Цей тип у свою чергу поділяється на кілька підтипів:

а) **порівняння модальності**, в якому компарант та компаратор порівнюються один із одним стосовно віддаленої, невідомої для мовця реальності;

б) **градуйовані порівняння** – це структури з прикметником як основою порівняння, в яких компарант та компаратор порівнюються стосовно однієї якості: *Er ist flink wie ein Hirsch*.

1.4.1 За ступенем реальності/ірреальності

З точки зору можливості існування порівняння поділяються на дві групи: **реальні** та **ірреальні**. Наприклад, реальні: *In ihrer weißen Nacktheit standen sie da wie junge Schwäne* (Roth, *Hotel Savoy*, S. 55) Ірреальні (гіпотетичні), які представлені ірреальними реченнями: *Zwei tatsächliche Schmetterlinge kamen dazu und flogen gemeinsam weg, als wären sie Vögel* (Handke, *Die Geschichte des Bleistifts*, S. 326).

Ірреальні порівняння – це особлива форма розбудованих порівнянь. У німецькій мові вони можуть бути побудовані за допомогою часток «*als*», «*als ob*» та «*wie*», причому дві останні близькі за значенням. У порівняннях цього типу досить чітко спостерігається відділення основної сфери від порівняльної. Відносно далеке поняття залучається до порівняння, щоб відтворити словами незвичний настрій і наповнити вислів цим настроєм. Ірреальну ситуацію кон'юнктивне порівняння демонструє синтаксичними засобами. Для визначення неможливості висловлюваного в порівнянні основна та порівняльна сфери порівняння зближуються, порівняння виділяється більш невимушено зі змісту головного речення.

Л. Ройзензон запропонував розподіл художніх порівнянь на основі семантичних зв'язків між *tertium comparationis* та об'єктом порівняння (*comparatum*). Тут розрізняють наступні типи:

- Без основи порівняння не розвивається специфічне значення порівняння, наприклад: *Leben wie die Made im Speck; wie ein Hund; wie Katze und Hund*, тобто саме слово „leben“ не має значення «добре, погано, у сварці». Тому можна назвати це статичною ознакою в основі порівняння.
- Компаратор може сам визначати семантичне значення, наприклад: *stumm wie ein Fisch – wie ein Fisch; schlau wie ein Fuchs – wie ein Fuchs*, причому останні мають назву «скорочені порівняння».
- Для одного й того ж компаратора існують кілька можливих варіантів основи порівняння, залежно від яких і змінюється значення всієї порівняльної конструкції. У таких випадках йдеться про динамічну ознаку в основі порівняння: *glatt wie ein Aal; dünn wie ein Aal; sich winden wie ein Aal*.
- У ряді порівнянь компаратор служить лише для підсилення емоційної значущості вислову, наприклад: *wie ein Otter stinken; wie ein Bär schnarchen*.

Порівняння типу *sich vor jmd. fürchten wie der Hirsch vor dem Schuss* або *wie ein Affe auf dem Schleifstein sitzen* називаються «простими порівняннями», незважаючи на те, що в порівняльній частині говориться про об'єкт та його якості, оскільки відносини тут, згідно з ідеями Г. Пермякова, побудовані в такий самий спосіб, як і в простих порівняннях – між об'єктом порівняння та певними якостями, діяльністю, обставиною.

Ш. Фельдеш, досліджуючи базовий матеріал компаративних фразеологізмів, стверджував, що зв'язки можуть мати різний ступінь стабільності. Можна сказати як *stark wie ein Bär*, так і *stark wie ein Büffel*.

1.4.2 За рівнем вмотивованості

За рівнем вмотивованості зоонімні художні порівняння можна можна поділити на 3 групи: **повністю мотивовані, частково мотивовані та немотивовані.**

Зоонімні художні порівняння зберегли мотивацію, якщо аналогія побудована на загальновідомих особливостей поведінки тварини; об'єктивних ознак, якими характеризуються тварини при виконанні певних видів діяльності. Наприклад, *kein bunter Hund schaut dich an; auf den Hund bringen; auf den Hund kommen.*

Частково мотивованими є зоонімні художні порівняння із ознаками, що лежать в основі порівняння, якими носії німецької мови суб'єктивно наділяють певних тварин; коли при аналогії використовується переносне значення виразу; у випадках відтворення поведінки тварини за певних умов. Наприклад, *dastehen wie der Ochse vor dem neuen Tor.*

Немотивовані художні порівняння, тобто мотивацію яких неможливо встановити. Наприклад, *wie ein Hund gehetzt sein, leben wie Hund und Katze.*

1.4.3 За вживаністю

За даною класифікацією порівняння поділяються на узуальні (традиційні, стійкі, загальноживані), індивідуальні (оказіональні, авторські) та латентні (приховані).

1) **Узуальні порівняння** стали об'єктом лінгвістичних досліджень під різними назвами. Вчені І. Чернишова, В. Флейшер та Г. Шаде визначають їх як «компаративні фразеологізми», а К. Пільц, Х. Бургер, Р. Хескі використовують для них термін «фразеологічні порівняння». У порівняннях цього типу відтворюються загальноприйняті уявлення, традиційна репрезентація мовної картини світу певного угруповання.

2) **Індивідуальні** (узуальні, авторські) порівняння зустрічаються найчастіше у художній прозі, в поезії. Їх головна відмінність – використання лише в одному контексті та ситуаційна вмотивованість. Зіставляючи загальноживані та авторські порівняння, можна сказати, що перші мають

об'єктивніший характер та є знаками мови, а другі володіють сильнішою емоційністю та належать до одиниць мовлення.

3) **Латентними** порівняння стають у той момент, коли сам акт порівнювання вже не може відбуватися, тому що другу та третю складові частини (компаратор, основу порівняння) важко відрізнити. Ідіоматичні порівняння виконують часто функцію підсилення дієслова. Що стосується іменників та прикметників, то вони можуть бути еквівалентними прикметникам/прислівникам, які демонструють високий ступінь або велику кількість, дуже добру або дуже погану оцінку, наприклад: *Er hat ein Gedächtnis wie ein Elefant – Er hat ein sehr gutes Gedächtnis.*

1.4.4 За стилістичною забарвленістю

За стилістичною забарвленістю порівняння поділяють на **сатиричні**, **поетичні** та **нейтральні** художні порівняння.

Сатиричні порівняння можна поділити на групу з негативним емоційним забарвленням, яка характеризується використанням негативно забарвленої лексики. Інколи це звичайні слова, що утворюють стилістично нейтрально забарвлений вираз, який все-таки виступає сатиричним порівнянням. Друга група становить ряд сатиричних порівнянь, які служать лише для гіперболічно-жартівливого підсилення дієслова *angeben*: *wie zehn nackte Affen, wie eine Tüte Bienen, wie eine offene Brause, wie ein Sack Flöhe.*

Поетичні порівняння надають тексту романтично-чуттєве забарвлення. Наприклад, *mit dunkeln Augen, wie eine Burgundertraube, die in einen Pfirsichkorb geraten ist* [74, с. 53].

Нейтральні порівняння є буквральними й несуть інформацію, що сприймається всіма реципієнтами однозначно. Нейтральні порівняння відіграють граматично або змістовно важливу роль у реченні. В усному мовленні нейтральні порівняння використовуються для унаочненого донесення інформації про розмір, вагу, колір, якість матеріалу, звукові

ознаки тощо предмета, який обговорюється. Наприклад, *ein Gesicht wie aus Ton* [80, с. 145].

1.4.5 За основою порівняння

За основою порівняння зоонімні художні порівняння поділяють на **іменні, атрибутивні та дієслівні**.

В іменних художніх порівняннях основним складником компаратора є іменник-зоонім. Зоонім складається здебільшого із означеним або неозначеним артиклем, але іноді артикль може опускатися. Дана група буде мати наступну модель «**Substantiv + Zoonym**». Наприклад, *wie im Ameisenhaufen*, *wie ein Fleischerhund schnaufen*, *arm wie eine Kirchenmaus sein*, *geschmückt, wie ein Pfingstochse sein*. До цієї групи належать також порівняння зі складеним іменником як компаратором.

Наступний тип складається із зооніма, що вжитий із прикметником та називається атрибутивним. Модель цього типу є «**Adjektiv + Substantiv**». Прикметники зустрічаються із наступними значеннями:

- фізичні параметри (розмір, вага): *riesiger Rabe*;
- колір: *schwarzer Hammel*;
- вік: *junge Schwäne*;
- особливості характеру: *frustriertes Krokodil*;
- фізичний стан: *tote Fliege*;
- суб'єктивна оцінка: *toller Hund*.

Дієслівні зоонімні художні порівняння складаються із наступної конструкції «**P.II + Zoonym**». Наприклад: *Wenn man eine Nacht in einem Seidennachthemd geschlafen hat, sieht man aus wie eine zerknitterte Fledermaus*.

Особливий інтерес викликає тип «**зоонім + підрядне означальне речення**». Наприклад: *Er ist müde wie ein toter Hund, der gleich begraben wird*. Іноді трапляється тип «**кількісний числівник + зоонім**»: ... *so, dass wir pitschnass wie zwei Forellen waren*. Тут автор підкреслює кількість суб'єктів,

що порівнюються. За допомогою числівника підсилюється також міра ознаки: *hungrig sein wie sieben Wölfe*.

Отже, мовознавці стверджують, що художні порівнювання встановлюють ідентичність, подібність або неподібність стосовно основи порівняння. Головною умовою цього процесу є наявність щонайменше трьох складових частин.

1.4.6 Дефразеологічні деривати як особливий вид зоонічних художніх порівнянь.

Під дефразеологічною деривацією розуміють утворення на базі фразеологічних одиниць (ФО), внаслідок структурно-семантичних змін, нових слів – ДД, семантика яких визначається базовим фразеологізмом.

ДД відіграють значну роль у збагаченні лексичного складу сучасної німецької мови, формування якого відбувалося протягом тривалого часу і триває, за рахунок внутрішньомовних чинників, і досі. Потенційні можливості виходу зі структури фразеологізму мають компоненти багатьох ФО, але реалізуються вони не завжди. Здебільшого мовна система сама регулює цей процес, зокрема, через сполучуваність морфем певної мови [29, с. 136].

Опираючись на дане твердження, можна стверджувати той факт, що у процесі дефразеологічної деривації значну роль відіграє саме структурний аспект утворених від ФО дериваційних дериватів, при визначенні якого необхідно брати до уваги як структуру ФО, так і похідних від них лексичних одиниць.

Серед ДД розрізняють *прості* й *складні* утворення, які виникли на основі:

- 1) окремого компонента ФО: *scheuen* ← *die Pferde scheu machen*, *luchsen* ← *j-d hat Augen wie ein Luchs*, *dachsen* ← *schlafen wie ein Dachs*;
- 2) кількох складників фразеологізму: *krebsrot* ← *rot wie ein Krebs sein*, *fuchsschlau* ← *schlau wie ein Fuchs*, *bockstörrisch* ← *stur wie ein Bock sein*;

Відповідно у структурному відношенні ДД поділяються також на дві групи:

- а) складні та складно похідні (ускладнені афіксами або ж без них): а)
двокореневі (двоосновні, двокомпонентні): *Bärenhunger* ← *hungrig wie ein Bär*, *Pferdearbeit* ← *arbeiten wie ein Pferd*;
б) трикореневі (триосновні, трикомпонентні): *die Bärenhautliegerei* ← *auf der Bärenhaut liegen*.

Великою популярністю серед дефразеологічних дериватів користуються анімалізми, які часто входять до складу твірних ФО і виконують три важливі функції: енциклопедичну (культурно-інформативну), соціально-інформативну та експресивну.

Суть енциклопедичної функції полягає у тому, що анімалістичні фразеологізми відображають багатовікові спостереження людини за зовнішнім світом і поведінкою тварин, передають ставлення людей до певних представників тваринного світу. Анімалізми несуть енциклопедичну інформацію як про типові риси тварини, так і про менш явні, не закріплені у словникових дефініціях, наприклад:

ein Gedächtnis wie ein Elefant haben "мати гарну пам'ять" → *das Elefantgedächtnis* "гарна пам'ять";

eine Affenschande sein "бути безсоромним" → *die Affenschande* "сором";

die Katze lässt das Mäusen nicht "кицька мишеня не відпускає" → *mäusen* "полювати";

arbeiten wie ein Pferd "важко працювати" → *die Pferdarbeit* "важка праця";

die großen Fische fressen die kleinen "крупні риби поїдають менших" → *der Großfisch / Kleinfisch* "впливова / звичайна особа";

fressen wie ein Löwe "їсти з апетитом" → *der Löwenhunger* "лев'ячий голод";

rot wie ein Puter "червоний мов індик" → *puterrot* зі значенням твірної ФО;

mit affenartiger Geschwindigkeit "дуже швидко" → *affenartig* "швидкий";

schlafen wie ein Bär "спати як ведмідь" → *der Bärschlaf* "міцний сон" [44, с. 75].

Соціально-інформативну функцію виконують деякі назви тварин, які стали символами негативних якостей. У німецькій мові це перш за все *Hund*, *Schwein*, *Ziege*, *Esel*, вживання яких носить негативну конотацію, основу на реальних спостереженнях та стереотипі, який склався про риси чи характер тварини. Деякі з цих уявлень мають давні витoki: собака асоціюється з істотою без дому, яку завжди проганяють ще із Біблії, тому назва цієї тварини служить основою для найбільшої кількості негативних конотацій у німецькій (як і в українській та російській) фразеології. Наприклад:

ein krummer Hund "обманщик" → *der Krummerhund* "брехун";

ein dicker Hund sein "бути нестерпним" → *der Dickhund* "нестерпна людина";

leben wie ein Hund "жити як собака" → *das Hundeleben* "погане життя".

ДД, до складу яких входять анімалізми, є експресивно забарвленими по своїй природі, проте градація експресивності ДД є різною, тому можна виділити елементи, які є найбільш забарвленими. Наприклад:

den Bock melken "робити щось без смислу" → *die Bockmelkerei* "дурість, непотрібна робота";

einen Affen sitzen haben (salopp) "бути напідпитку" → *die Affensitzerei* "пиятика";

den Fuchsschwanz streichen "підлабузнюватись" → *der Fuchsschwänzer* "підлабузник", *die Fuchsschwänzerei* "підлабузництво";

faule Fische "брехня" → *der Faulfisch* "брехун".

Отже, дефразеологічні деривати відіграють важливу роль для розширення словникового запасу сучасної німецької мови, оскільки фразеологія виступає матеріалом для побудови нових окремих лексичних одиниць, а саме дефразеологічних дериватів. Це проявляється у тому, що фразеологізми, відображаючи історичний досвід народу, передають свій зміст за допомогою дефразеологічних дериватів. Фразеологізми мають соціальне і національне підґрунтя, яке характеризує мовця, тому дефразеологічні деривати як елементи мовної системи етносу надають їй неповторності, образності, специфічності.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

Представники тваринного світу стали об'єктом вивчення у лінгвістиці. Зооніми властиві майже всім моделям світу. Адже їх роль у формуванні мовної картини світу зумовлена природним середовищем та історичним розвитком певного етносу, особливостями певної культури.

Багато фразеологізмів із зоонімним компонентом відображають у своїй семантичній структурі специфіку культури певного народу, особливості його історичного розвитку, певний соціально-економічний лад. Фразеологізми із зоонімним компонентом становлять цікавий матеріал, який дає можливість простежити, яким чином ці компоненти впливають на формування національно-культурної семантики.

Прагнення пізнати світ приводить людську думку насамперед до порівняння. Художнє порівняння – це лексико-експресивний стилістичний засіб, в якому мовне зображення особи, предмета, явища чи дії передається через найхарактерніші ознаки, що є органічно властивими для інших.

Художнє порівняння має чотиричленну структуру «суб'єкт – об'єкт – основа – показник».

Зоонім – лексико-семантичний варіант слова, що виступає в якості родової назви тварини і як метафорична назва при аналізі лексики з точки зору емоційно-оціночної характеристики людини.

Деякі зооніми є складними словами, які не виражають позначуваний денотат, тобто суб'єкт не названий всередині складного слова, а знаходиться поза ним. За формою це детермінативні складні слова, де компоненти з'єднані між собою за принципом підрядності. Перший компонент визначає, конкретизує значення другого компонента, виражаючи його ознаку, число тощо. Другий компонент є визначуваним, між ними існують атрибутивні відношення. У ролі перших компонентів таких утворень виступають основи іменників, прикметників, числівників, рідше – дієслів та прийменників.

Зоонімні художні порівняння класифікують за різними характеристиками. З точки зору вмотивованості розрізняють вмотивованість

першого ступеня частково мотивовані, немотивовані та порівняння, мотивацію яких неможливо встановити.

За вживаністю порівняння поділяються на узуальні (традиційні, стійкі, загальноживані), індивідуальні (оказіональні, авторські) та латентні (приховані).

За стилістичною забарвленістю порівняння поділяють на сатиричні, поетичні та нейтральні художні порівняння. За структурою зоонімні художні порівняння поділяють на іменні, прикметні та дієслівні.

За структурними якостями поділяють порівняння на короткі, поширені та розбудовані. Саме узуальні художні порівняння виступають об'єктом нашого дослідження.

Особливим видом ЗХП вважаються дефразеологічних дериватів, серед яких великою популярністю користуються анімалізми, які часто входять до складу твірних ФО і виконують три важливі функції: енциклопедичну (культурно-інформативну), соціально-інформативну та експресивну.

Дефразеологічні відіграють важливу роль для розширення словникового запасу сучасної німецької мови, оскільки фразеологія виступає матеріалом для побудови нових окремих лексичних одиниць.

РОЗДІЛ 2.

ЗІСТАВНИЙ АНАЛІЗ ЗООНІМНИХ ХУДОЖНІХ ПОРІВНЯНЬ НІМЕЦЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ

2.1 Зоосимволіка в німецькій та українській етнології та культурології

Як відомо, мовні явища підлягають впливу позамовної дійсності, яка через посередництво колективної етнічної свідомості впливає на мову, допомагає осмислити етносом реального світу. Фактор навколишнього середовища мовного соціуму, що розуміється як звичайне природне і створене руками матеріальне середовище не може не враховуватися у протиставленні відношень «мова – свідомість».

Сприйняття етносом навколишнього світу відбувається під впливом етнічних мовних особистостей попередніми поколіннями. Класифікаційна діяльність етносу, зокрема номінативна, зумовлена етнічно детермінованою пізнавальною діяльністю поколінь. Називаючи предмет чи явище, представники етносу роблять його надбанням етнічного мислення. Матеріальний феномен, що одержує найменування, відчужується не лише від інших феноменів, а й від самого себе, стаючи лінгвокультурним фактом етнічної свідомості [71, с. 293].

Середовище етносу, яке йому дано у чуттєвому сприйнятті, відіграє важливу роль у формуванні еталонних стереотипів та символів сприйняття і осмислення дійсності, крізь які етнос бачить світ. За І.О. Голубовською їх можна назвати національними інтелектуально-оцінними концептами. Вони належать до тієї частини національно-мовних картин світу, яка виступає носієм і виразником етнічно зумовлених нюансів світосприйняття, світоосмислення та світооцінки. Виступаючи сполучною ланкою між сприйняттям, мисленням і мовою, національні інтелектуально-оцінні концепти реалізуються на лексичному рівні мовної системи у вигляді певних образів, еталонних стереотипів та символів, які функціонують, як правило, у

складі фразеологічних одиниць – величин проміжної фразеологічної системи мови. Тому, лексичний і фразеологічний рівні мовної системи виступають провідними у вираженні національно-культурної специфіки ментальності й характеру етносу [14].

Значна увага приділяється характеристиці тваринного світу. Царство тварин як фрагмент реального світу виступає фактором створення вторинної образної картини світу. Тварини вже неодноразово ставали об'єктом вивчення з погляду їх метафоричного емотивного переосмислення. Вони являють собою цінний матеріал як для вивчення особливостей зооморфної метафори, так і для дослідження конотативних значень [17, с. 147].

Символи – це уявлення, що викликають певні асоціації у конкретному мовному етнокультурному середовищі. Значний вплив на опрацювання теорії символу справили погляди О.Потебні й М.Костомарова. Походження, розвиток і вираження символіки О.Потебня часто пов'язував зі словом, узагалі з мовою, фольклором, етнокультурою. На його думку, слово з самого початку свого виникнення є символом лише однієї певної ознаки, яка входить до позначуваного поняття, виражає ту з них, яка «уявляється народному світогляду найважливішою». З часом слово втрачає прямий зв'язок із внутрішньою формою, а необхідність відновлювати забуте власне значення була однією з причин створення символів. За О.Потебнею, «мова в усьому без винятку символічна» [17].

Становлення і розвиток символів пояснював М.Костомаров, який пов'язував їх з міфотворчістю. Міфи й символи обумовлюють і взаємно створюють один одного. Сучасна символіка не є такою самою, якою вона була за язичництва. Деякі погляди, зберігаючи постійно один головний смисл, служать ніби ієрогліфами для вираження людських відчуттів .

Символіка вписана в семантику етнокультурного контексту. Це стосується і назв тварин, що виступають у символічно-образній функції. Варто зазначити, що деякі символи в мовах можуть бути відповідними лише частково. До лексичного складу української мови входять зооніми на

означення домашніх тварин і птахів, які широко використовуються у сільськогосподарській діяльності.

Зоонім осел в українській мові символізує дурість та впертість: *впертий як осел, дурний як осел*. Образ барана визначається як символ дурної, нетямущої людини: *дивитися (вирячитися) мов (як) баран на нові ворота*. Курка, одна з основних домашніх птахів, символізує недалеку, обмежену, слабку людину: *пам'ять як у курки, розум як у курки*.

Найближчими до людей тваринами, їхніми помічниками й улюбленцями є собака та кіт. В українській мові собака – вірний, надійний друг, з іншого боку, собака – символ нерозумного брехуна, провісника нещастя: *вірний, як собака; бреше, як собака*.

Кішка в українській мові ототожнюється з похиттю та лінню. Кішка – вільна тварина, адже вона не бажає бути ні пійманою, ні ув'язненою, тому її вважають символом свободи. Наприклад, *працює, як кіт на печі; пишається, як кіт на глині; спішить, як кіт на драбину*.

До української зоосимволіки належать зооніми диких тварин, звірів і птахів. Зоонім лисиця (лис) асоціюються з хитрістю та лукавством. Наприклад: *хитрий як лис/лисиця; зрадлива молодиця хитра, як лисиця*.

Вовк є символом жорстокості, безжальності та жадібності. Людина, що має якусь із вказаних рис, може бути метафорично позначена як вовк, причому зоонім виступає у предикатній позиції. Негативні конотації, притаманні образу вовка в українській культурі виступають у таких порівняннях: *як злий як вовк, щедрий як вовк*, йдеться про «скупу, жадібну людину». Проте в українській культурі вовку властиві й шанобливі конотації при вживанні цього слова у переносному метафоричному значенні – «людина, яка багато пережила, загартована життям, витривала».

Ведмідь в українській мові є символом міцної, сильної, але незграбної людини. Про це свідчать порівняння та фразеологізми: *ведмежа послуга, великий як ведмідь, дужий як ведмідь*, ірон. *жвавий як ведмідь, за мухами, ганяє як ведмідь за горобцями*, тобто «повільно, незграбно пересуватися»,

звивається як ведмідь у танці, тобто «про людину, що не вміє гарно танцювати».

Зоонім черепаха в українському культурному ареалі асоціюється з млявою, повільною в усьому, що вона робить, людиною: *іти (повзти, рухатися і т. ін.) черепахою / як, наче, неначе, немов черепаха*, тобто «рухатися, іти дуже повільно, незграбно».

Що стосується зоосимволіки в німецькій мові, популярністю користується собака (*der Hund*). Даний факт, можливо, пояснюється тим, що любов до собаки у німців перевищує навіть їх відому любов до порядку. Для німця собака, перш за все, вірний супутник. Вона супроводжує його з давніх часів і до наших днів. Разом з тим образ собаки в німецькій лінгвокультурі багатозначний і включає в себе здебільшого негативні характеристики. Наприклад, *treu wie ein Hund sein; wie ein Hund leben; j-n wie einen Hund behandeln (verprügeln)*.

Одним із символічних образів тварин являється образ свині (*das Schwein*). Розведення свиней – найдавніший вид діяльності на території Німеччини. З давніх часів в лісах на захід від Ельби паслися стада свиней, що досягали нерідко великих розмірів. Головним кормом для них були дубові жолуді і букові горішки. Крім того, розведення свиней було найдешевшим видом тваринництва в умовах Німеччини та займало провідне місце до XVIII століття. Це пояснюється тим, що на території Німеччини з давніх-давен жило велика кількість кабанів (*Wildschwein*), а європейський дикий кабан був родоначальником корінних порід європейських свиней. Таким чином, свиня завжди грала істотну роль в господарстві селянина і в сільському господарстві Німеччини.

Поширеність цієї домашньої тварини і його роль в житті населення відбивалися в звичаях країни і в мові. З часом зоонім свиня стала символом удачі, благоденства і багатства: *er hat Schwein* – йому здорово везе; *er hat (großes) Schwein gehabt* – йому страшенно повезло; *das nenne ich Schwein* – Ось це удача! Ну і пощастило!

Однак зоонім свиня має і негативні конотації: *fett wie ein Schwein sein; wie ein Schwein besoffen sein; wie eine gesengte Sau laufen*.

Образ ведмедя (*der Bär*), представлений в німецькій культурі, характеризується як великий, незграбний звір. Німці особливо відзначають силу ведмедя: *ein Bär von einem Menschen* – справжній ведмідь (про людину); *er ist stark wie ein Bär* (він сильний як ведмідь). Німці звертаються до образу ведмедя для характеристики незграбної необтесаної людини, що не вміє поводитися, що йде напролом: *er ist plump wie ein Bär* – він незграбний як ведмідь. Разом з тим, в німецькій мові асоціюється ведмідь зі здоров'ям: *er ist gesund wie ein Bär* (він здоровий як ведмідь. Як відомо, ведмідь всю зиму проводить в сплячці. У зв'язку з цим в німецькій культурі ведмідь асоціюється із лінню: *auf der Bärenhaut liegen* – бездіяльність, бити байдики.

Варто розглянути таку тварину як борсук – (*der Dachs*), так як образ борсука був поширений по всій Європі, мабуть, це одна з причин його популярності, в тому числі в якості персонажа німецьких казок і байок. Борсук живе в глибоких норах, у зимові місяці він залягає в неглибоку сплячку. Звідси і появився вираз «*schlafen wie ein Dachs*». Традиційний переклад даного порівняння «спати як бабак», є, на думку Д. Г. Мальцевої, не зовсім точним, так як зимова сплячка у борсука не така тривала і глибока, як у сурка. Нору борсук залишає рідко і то вночі. Тому і людей, які надають перевагу в свій вільний час залишатися вдома, порівнюють з бурсуком: *immer zu Hause sein wie ein Dächchen* – сиднем сидіти вдома. Для борсука характерно також і те, що під час нападу на нього звірок захищається. Цю здатність борсука відображають наступні зоонімні художні порівняння: *sich wehren wie ein Dachs* – запекло оборонятися; *er beißt um sich wie ein Dachs* – кусатися як борсук. Такі фразеологізми, як *fett wie ein Dachs* – жирний як борсук; *essen wie ein Dachs* – наїдатися про запас; *er zehrt von seinem Fett wie ein Dachs* – він живе за рахунок свого жиру як борсук, відображають деякі особливості способу життя борсука: йому годуватися взимку нічим, тому восени борсуки від'їдаються, а взимку сплять.

Також і образу жаби (*die Kröte*) німці приділяють значну увагу збереженню популяції цього земноводного. Є спеціальні люди, які спостерігають за пересуванням жаб і допомагають їм переповзати через дороги на шляху. Що стосується німецької фразеології, жаба згадується, як правило, в наступних контекстах: *eine Kröte schlucken* – мовчки проковтнути, стерпіти, змиритися з будь-якої неприємністю; *faule Kröte* – ледащо.

Образу хом'яка (*der Hamster*) також приділяється значна увага. Німці, спостерігаючи за поведінкою і звичками хом'яка, відзначили його запасливість і працьовитість, які знаходять своє вираження в наступних виразах: *dem fleißigen Hamster schadet der Winter nicht* – працьовитому хом'яка зима не страшна; *der Hamster gräbt sich nicht tiefer, als er den Frost erwartet* – хтось зайвого не зробить; *er ist gierig/raffsüchtig wie ein Hamster* – він жадібний, ненаситний як хом'як. В німецькій культурі відображений ще той факт, що у хом'яка щоки круглі, коли він тягає зерна в камеру для хлібних запасів за допомогою защічних мішків: *er hat Backen wie ein Hamster* – у нього щоки як у хом'яка.

З давніх-давен на території Німеччини жило велика кількість зайців (*der Hase*) і диких кроликів. Тому в німецькій мові поширені фразеологізми з назвами даної тварини: *ein heuriger Hase* – немовля, недосвідчена людина; *wo sich Fuchs und Hase gute Nacht sagen* (у чорта на задвірках (на рогах)). Зайці намагаються заплутати сліди, роблячи величезні скачки в сторони і назад. На спостереженнях за цими особливостями заячих поведок ґрунтуються прототипи наступних зоонімних порівнянь: *wissen wie der Hase läuft* – розумітися, розбиратися в чомусь; знати, як взятися за справу; *sehen wie der Hase läuft* – спостерігати, як йдуть справи; *Arbeit ist kein Hase, läuft nicht in den Wald* – справа не ведмідь, в ліс не втече.

Що стосується образів риб в німецькій культурі то вони представлені слабо. Вугор в німецькій мові – символ спритності і хитрості: *glatt wie ein Aal* – слизький як вугор; *sich aalglatt herauswinden* – викручуватися як вугор; *sich winden/krümmen wie ein Aal* – викручуватися; *er hat eine Aalhaut* – він

слизький як вугор, він виверткий. Лексеми «der Fisch» і «der Hecht» використовуються у фразеології для характеристики людини як розумної істоти, його емоційного стану та характеру, наприклад: *gesund wie ein Fisch im Wasser* (свіжий як огірочок); як риба у воді; *kalt wie ein Fisch* – холодний (бездушний) як риба. Примітно те, що для німецької культури риба (der Fisch) – це перш за всього символ не тільки холодності, байдужості, а й бадьорості, в той час як щука (der Hecht) – символ енергійності.

Образи рептилій в німецьких фразеологізмах не численні, зустрічаються тільки змія (die Schlange) і крокодил (das Krokodil). До образу змії німці звертаються при характеристиці підступної людини: *falsch (listig) wie eine Schlange* – підступний як змія; *eine Schlange am Busen nähren* (пригріти змію); *sich winden (sich krümmen) wie eine Schlange* – викручуватися, звиватися як змія. Німці підкреслюють мудрість змії: *klug wie eine Schlange*.

У світі птахів королівське положення приписується орлу. Орел (der Adler) відноситься до типових образів, він є – великий птах, з могутнім загнутим вниз дзьобом, сильними лапами, великим розмахом крил. Він володіє хорошим зором, бачить з висоти свого польоту дуже дрібні предмети, охоплюючи при цьому поглядом величезний простір. Цю здатність орла відзначили представники багатьох народів, у тому числі німці: *Blick eines Adlers* – орлиний погляд. Ще одна стереотипна риса орла – швидкість: *schneller als ein Adler fliegen; wie auf Adlerflügeln gebettet (getragen) werden*.

Антиподом орла є ворона (die Krähe). У німецькій культурі ворону представляють чорною, незважаючи на те, що існують і сірі ворони. Численністю виду чорної ворони можна пояснити існування значення такого фразеологізму як *weißer Rabe*, що відноситься до людини, позитивно виділяється серед оточуючих. Асоціації німецької мовної свідомості з вороною і вороном частіше негативні: *stehlen/klaunen wie ein Rabe* – налітати як ворони.

Отже, виявлені відмінності вказують на національну специфіку фразеологізмів із зоонімним компонентом, що пов'язано з історією, національними особливостями характеру і менталітету німців та українців, зі способом господарювання, з використанням домашніх, диких та промислових тварин, з географічними особливостями Німеччини та України, які визначили численність і видове різноманіття тварин.

2.2 Продуктивність зоонімів у складі ЗХП

Художні порівняння з зоокомпонентом, як і вся оцінна лексика будь-якої мови, сприяють вираженню почуттів, реакцій, емоційного життя людини в цілому, формуючи і позначаючи ціннісну картину світу, а саме оцінку предметів з етичних і естетичних норм цього мовного колективу (укр. *добрий – поганий, чорний – білий*, нім. *gut - schlecht, schwarz – weiß*). Вони характеризують семантичний варіант, який включає в себе основу номінації, до якої додається сема характеристики, що ускладнює структуру варіанту і вносить до неї якісну зміну. Водночас лінгвістична специфіка значення виявляється в тому, що зміст характеристики зумовлено не стільки якостями реального позалінгвістичного об'єкта (у разі зооніма – тварини), скільки якостями, які приписуються цьому об'єкту колективною мовною свідомістю.

Зоонімний компонент художніх порівнянь є символом асоціативних уявлень окремої лінгвospільноти про тварину та її ознаки. Для зоонімів характерна полісемія, а тому кожен зоонім може позначати декілька ознак та слугувати інтенсифікатором у неоднорідних за змістом художніх порівняннях. Так, асоціаціями до зооніма *Bär* є *stark, gesund, täppisch, hungrig*; *баран – кучерявий, дурний, упертий*.

Для з'ясування продуктивності ЗХП у німецькій та українській мові ми використали метод суцільної вибірки. Матеріалом для нашого дослідження слугували одномовні та двомовні фразеологічні словники з німецької та української мов. Виписавши всі ЗХП, ми склали картотеку, яка вміщує 395 ЗХП в німецькій мові та 469 ЗХП в українській мові. В ході нашого

дослідження ми з'ясували, які ЗХП порівняння є найбільш продуктивними та визначили відсоткове відношення виразів із зоонімним компонентом.

Найбільш продуктивними в німецькій мові є такі зооніми:

- *Hund* - 4 ознаки, 31 вираз (*treu, kalt, unglücklich, munter*);
- *Fisch* – 5 ознак, 16 виразів (*stumm, mager, kalt, munter, frei*);
- *Katze* – 5 ознак, 26 виразів (*schlau, mager, diebisch, betrunken, untreu*);
- *Kuh* – 3 ознаки, 13 виразів (*schamlos, dumm, geschmacklos*);
- *Schwein (Sau)* – 3 ознаки, 21 вираз (*dick, schmutzig, betrunken*);
- *Bär* - 7 ознак, 12 виразів (*gesund, brummig, plump, stark, ungeschickt, schnarchend, schläfrig*);
- *Bock* – 4 ознаки, 14 виразів (*dumm, steif, geil, stur*);
- *Maus* – 4 ознаки, 10 виразів (*still, flink, hungrig, arm*).

Процентне відношення виразів з даними зоонімами до загальної кількості опрацьованих нами ЗХП німецької мови становить: Hund - 7,8%, Katze – 6,6%, Schwein – 5,3%, Fisch – 4%, Bock – 3,5%, Kuh – 3,3% , Bär – 3%, Maus – 2,9%, від загальної кількості 395 ЗХП.

Для української мови найбільш продуктивними виявились такі зооніми:

- Собака – 4 ознаки, 45 виразів (*знедолений, злий, голодний, вірний*);
- Кіт – 3 ознаки, 20 виразів (*лінивий, хитрий, ласий*);
- Бик – 3 ознаки, 20 виразів (*лінивий, здоровий, робітник поневолі*);
- Свиня – 5 ознак, 29 виразів (*п'яний, дурний, манірний, зажерливий, брудний*);
- Вовк – 3 ознаки, 20 виразів (*злий, голодний, підступний*);
- Баран – 3 ознаки, 11 виразів (*кучерявий, дурний, упертий*);
- Жаба – 3 ознаки, 18 виразів (*зелена, вирячкувата, надута*);
- Ведмідь – 5 ознак, 10 виразів (*голодний, неповороткий, волохатий, лінивий, сильний*).

Процентне відношення виразів з даними зоонімами до загальної кількості опрацьованих нами ЗХП української мови становить: собака – 9,6%; свиня – 6,2%; вовк – 4,3%; бик – 4,3%; кіт – 4,3%; жаба – 3,8%; баран – 2,3%, ведмідь – 2,1% від загальної кількості 469 ЗХП.

Таким чином, найбільш актуалізованим зоонімом для обох культурних традицій виявились *собака/Hund, свиня/Schwein, кіт/ Katze*. Така висока увага до тварин може бути пов'язана з максимальною близькістю цих домашніх та свійської тварин до людини у порівнянні з іншими. Ще одним актуалізованим в межах двох культурних традицій зоонімом є баран/Wock,

який є більш поширеним символом для українців. Наступними поширеними у німецькій мові зоонімними символами є *миша/Maus*, *риба/ Fisch* та *корова/Kuh*, які проте, набули меншого поширення в ЗХП української мови ніж *бик*, *вовк* та *жаба*.

2.3 Зоонім як складова порівняння на позначення рис характеру людини

З огляду на поширеність і певну універсальність зоонімної лексики в мовах світу, дослідження зоонімних художніх порівнянь нерідко свідчать про частковий або обмежений характер. Будь-яка мова зображає не тільки сучасний стан культурного розвитку соціуму, а й забезпечує збереження культурних набутків минулих, а також допомагає духовному і матеріальному розвитку національної спільноти. В. фон Гумбольдт та Я. Грім наголошували, що мова невід'ємно пов'язана з культурою народу, адже мова вербалізує культурні концепти і, таким чином, є передумовою її виникнення. За концепцією В. фон Гумбольдта, залежність мови від мислення зумовлює концептуальні інтерпретації дійсності людиною й формує картину світу, тобто внутрішню форму мови, яка історично склалася в буденній свідомості представників окремого мовного суспільства та відображає всю сукупність понять про світ й виступає як певний спосіб концептуалізації дійсності [15, с. 256]. В мові закріплюються й фразеологізуються саме ті образні висловлення, які асоціюються з культурно-національними еталонами, стереотипами, що при вживанні в мовленні відтворюють характерний для тієї чи іншої лінгвокультурної спільноти менталітет.

У зоолексиці найяскравіше виражаються особливості осмислення позамовної реальності. Це характеризується індивідуальністю образного мислення конкретного народу й про відмінності в ціннісній картині світу різних етносів, що є частиною складних асоціативно-психологічних процесів. Фауна, як екстралінгвістична база лексикологічного аналізу, знаходить, таким чином, своє специфічне відображення в мові, формуючи її лексичну

підсистему, всередині якої виникають свої закономірності, що вимагають спеціального опису в різних соціальних конотаціях слів й сталих виразів у різних мовних культурах.

Національна культурна специфіка залежить від того, які уявлення носій мови має про тварину в проекції на людину, які фрагменти її досвіду були лексично зафіксовані, а також у якій мірі представлені ці фрагменти у тій чи іншій мові у вигляді цілісних пріоритетів, образів, символів (асоціації та конотації). Як з'ясувалось у ході нашого дослідження, багатозначністю та фразеологічною активністю в мовах вирізняються назви тих тварин, з якими людина має найтісніші контакти, а саме домашні улюбленці (укр. *собака*, *кіт*, нім. *Hund*, *Katze*), свійські тварини (укр. *свиня*, *віл*, *кінь*, нім. *Schwein*, *Ochse*, *Pferd*) тощо.

Так, в українській мові така риса характеру як тупість асоціюється з бараном: *як баран в аптеці*, *як баран на нові ворота*.

У німецькій мові нерідко цю функцію виконує зоонім *Ochse* (віл):
dumm wie ein Ochse – «дурний як пень»;
stur wie ein Ochse – «впертий як осел»;
den Ochsen beim Horn (bei den Hörnern) fassen (packen) – «ухопити вола за роги»;
Ochsen muss man schön aus dem Wege gehen – «з дурним зчепитися – дурнем зробитися». [44, с. 62]

Сучасні українські та німецькі зооніми, в яких людині приписуються зовнішня подібність, характер або поведінка тварини, вказують на особливості прадавнього міфічного мислення й тотемних уявлень (антропоцентризм). Він є «людським фактором» мовної картини світу, де мова фіксує інформацію, значущу для людини. Відомо, що зоонімні одиниці можуть функціонувати в якості самостійних лексичних одиниць, та входити до складку різних фразеологічних зрощувань, ідіом, приказок, де вони можуть функціонувати в якості метафор (позначення людини, її характеру): *хід конем*, *з'їсти собаку в чому-небудь* тощо. Зооморфізми

можуть зустрічатися у вигляді окремих лексем, так і в якості компонента зоофразеологічних одиниць: *Вовк* в українській мові, наприклад, укр. *хоч вовком вий* – «скрутне становище», і *Hund* в німецькій мові – *auf dem Hund sein* – «терпіти крайню потребу».

В українській мові значення бідності виражається із зоонімом *миша*. Наприклад: *бідний як церковна миша*. В українській мові за допомогою зооніму *собака* виражаються, протиставляються різні прикмети, риси, почуття (людські), ознаки тощо. Передусім зоонім *собака* в українських казках є насамперед символом злості, брехні й пліткарства, внаслідок чого утворилося прислів'я: *Люди – собаки, чого не набрешуть*. Проте в українських прислів'ях цей зоонім має ширшу символіку, зокрема є символом:

вірності – *вірний як собака, іти як собака на посвист, собача відданість, дивитися собачими очима*;

багатства – *багатий як пес кудлатий, хто волохатий, той буде багатий; хитроців, улесливості (облесливий, як собака)*;

фізичного стану людини – *змерз як собака, голодний як собака*);

розумових здібностей людини – *великий як ломака, а дурний як собака* тощо [10, с. 336].

Для деяких зоонімів в українській та німецькій мовах характерний збіг у смисловій структурі стосовно вживання образу вовка як символу жорстокості й безжальності. Наприклад: укр. *Із нехотя з'їв вовк порося*, нім. *hungrig wie ein Wolf* – «голодний як вовк». В двох мовах зоонім *вовк* висловлює негативне, іронічно-зневажливе або презирливе ставлення до людини з певними негативним звичками, рисами характеру, що суперечать моралі і цінностям, прийнятим у суспільстві, тобто порівнювати її з тваринними інстинктами та поведінкою тварин.

Якщо порівняти деякі символи українського та німецького народу, то можна виявити цілий ряд однакових узагальнено-образних значень. Так,

зоонім лисиця (лис) в двох мовах асоціюється із хитрістю та лукавством, наприклад,

укр. *Говорить як лисиця, а за пазухою камінь держить, У вічі як лис, а поза очі, як біс*

нім. *ein (alter) schlauer Fuchs* – «старий, хитрий лис, хитрун»,
schlau wie ein Fuchs sein – «хитрий як лисиця».

Художні порівняння з зоокомпонентом сприяють вираженню почуттів, реакцій, емоційного життя людини в цілому, допомагають людині сформувати ціннісну картину світу, надати оцінку предметів з етичних і естетичних норм цього мовного колективу. Вони характеризують семантичний варіант, який включає у себе основу номінації, до якої додається значення (сема) характеристики, що ускладнює структуру варіанту і вносить до неї якісну зміну. У той же час лінгвістична специфіка цього значення проявляється в тому, що зміст характеристики обумовлено не стільки якостями реального поза лінгвістичного об'єкта (у разі зооніма - тварини), скільки якостями, які приписуються цьому об'єкту колективним мовною свідомістю [26, с. 105].

Образними можуть бути індивідуальні, не відтворювані вислови, які адекватно відображають об'єкт. Іноді зовнішня ознака є другорядною, служить ніби формальною основою образного вираження, а прихована, імпліцитна ознака є більш суттєвою з точки зору сенсу. Проте домінуючою темою образу є зіставлення. Мовна образність виникає на перетині двох систем: естетичної, надмовної (художній вимисел) і лінгвістичної (мовне оформлення). Семантика мовної образності включає два види відображення, а саме відображення дійсності у слові та відображення дійсності художніми засобами.

У метафорі важливе місце має явище вторинної номінації, яка полягає в непрямому відображенні позамовного об'єкта, опосередкованого попереднім значенням слова, ті чи інші ознаки якого грають роль внутрішньої форми, переходячи в новий смисловий зміст, тобто

використання вже наявних у мові номінативних засобів у новій для них функції називання. У результаті перенесення вторинної номінації між варіантами розчленованого найменування встановлюються семантичні відносини, характерні для певної групи метафоричних зрушень, заснованих на перерозподілі семантичних ознак. Образність зоонімних порівнянь і метафор, відбір релевантних ознак, що створюють образ, і орієнтація на адресата складають облік його здібностей. Порівняння і метафора розуміються не лише інтелектуально, але і, оцінюючи образ, що лежить у їх основі. Вони емоційно сприймають цей образ і співвідносять його із шкалою емотивно-позитивних або негативних реакцій, детермінованих національно-культурними поняттями, роблять їх конвенціональними.

Слово, вжите в переносному значенні, звичайно відображає абстрактне поняття незалежно від етимологічно вихідного значення. Наприклад, слова укр. *вовк, гадюка, риба*, нім. *Wolf, Hase, Esel* та інші назви тварин служать для висловлення суми якостей, які справедливо чи несправедливо приписуються тій чи іншій тварині. Поява у зоонімів антропоцентричних прирощених смислів, включення цих фразеологізмів до складу фразеології свідчить про суб'єктивне визнання мовною особистістю значущості тварин у загальній інтерпретаційній картині світу, що визначається традиційною моделлю переносу якостей тварин на людину і навпаки.

В основі універсальних прирощених сенсів зоонімної фразеології лежить загальне етимологічне джерело, серед яких Біблія, давньогрецькі та латинські тексти та інші. Тварини за своєю природою ближче до людини і більше втягнуті нею у світ своїх перетворень, більш пов'язані з історичним розвитком цивілізації. Потенційно для зоонімного найменування людини може використовуватися будь-яка назва тварини, проте практично коло тварин звужується до більш-менш доступного для огляду їх кількості, головним чином тих, з якими людина знайома досить добре. Як заголовних ключових слів можуть використовуватися імена тварин: укр. *віл, баран, вовк, птах*, нім. *Tiere, Pferd, Katze, Hund*. У свою чергу, тварини можуть

підрозділятися на домашніх і диких, а також екзотичних. Можна виділяти як укрупнені групи зоосемізмів: «птахи», «комахи», «тварини», так і групи більш дробові, аж до конкретних зоосемізмів: жайворонок, вовк і т.п. Одні й ті ж тварини можуть грати неоднакову роль в житті різних етносів і оцінюватися ними по-різному.

Дослідивши семантику ЗХП, важливо зазначити, що певні зооніми можуть використовуватися для оцінки суб'єкта лише в негативному чи, навпаки, позитивному ракурсі. Це означає, що з часом кожен тварину було наділено певними специфічними рисами (характеру, зовнішності чи поведінки) і тепер, з точки зору носія культури та мови відповідно, ця тварина є еталонним показником вираження цих рис.

Отже, в німецькій та українській мовах однакових конотації набули такі пари зоонімів:

За рисами характеру

1. Die Eule – сова – *мудрість, розум*;
2. Die Elster – сорока – *балакучість*;
3. Die Ameise – мураха; die Biene – бджола – *працелюбність*;
4. Der Fuchs – лис, лисиця – *хитрість, злодійкуватість*;
5. Der Esel – віслик; der Bock - баран – *впертість, недалекість*;
6. Der Löwe - лев – *сміливість*;
7. Die Fliege – муха – *набридливість*;
8. Der Hahn – півень – *конфліктність*;
9. Der Pfau – павич – *зарозумілість*;
10. Der Hund – пес – *вірність, бездоленість*;
11. Das Lamm – ягня – *побожність, лагідність*;
12. Der Hase – заєць – *полохливість*.

За зовнішніми рисами

1. Der Bär – ведмідь – *товстий*;
2. Die Heidelerche – жайворонок – *з гарним голосом*;
3. Der Igel – їжак – *колючий*;

4. das Schwein – свиня – товстий, брудний;
5. der Maulwurf – кріт – сліпий.

За характером поведінки

1. Der Bär – ведмідь – незграбність;
2. Der Fisch – риба – мовчазність, майстерність;
3. Das Kaninchen – кріль – плодючість;
4. das Schwein – свиня – стан сп'яніння.

Проте більшість зоонімів не є однозначними та можуть виступати об'єктом порівняння на основі різних спільних ознак, тобто у ролі основи порівняння можуть виступати різні, як позитивні, так і негативні ознаки суб'єкта. Так, зоонім *Eule* служить еталоном розуму, з іншого боку, в порівняннях відтворюється її неприємний зовнішній вигляд. Зоонім *Dachs* є одночасно еталоном лінощів у зв'язку з довгим зимовим сном (*faul wie ein Dachs sein*) та працездатності завдяки активним будівельним роботам в інші пори року (*wie ein Dachs arbeiten*). Кіт для українців є еталоном лінощів (*працює, як кіт на печі; зробив, як кіт наплакав*) та водночас живучості (*спішить, як кіт на драбину; живучий, як кіт*).

Абсолютно протилежними семантично не виявилась жодна з пар зоонімів. І в українській і в німецькій мовах зооніми є багатозначними символами:

Швидкий - нім.: *Adler; Eichhörnchen; Falke; Maus*; укр.: *білка; заєць; миша; кінь*.

Розгублений – нім.: *Kalb; Schaf*; укр.: *теля; баран; вівця*.

Незграбний – нім.: *Bär; Elefant*; укр.: *ведмідь; слон; корова*.

Часто пара зоонімів має одне спільне та декілька відмінних значень, напр.: переосмислений зоонім *віл* в українській культурній традиції набув додаткового значення сили – *дужий/сильний як віл*; покірної працьовитості – *захекався, як віл у борозні; працює, як чорний віл; мовчки, як віл робить*. Однак у німецькому соціуму віл асоціюється з тупістю, недалекоглядністю – *dumm wie eine Ochse sein* (*дурний, як віл*); *stur wie eine Ochse sein* (*про вперту*

та обмежену людину); розгубленістю – *wie der Ochse am (vorn) Berge stehen* (стояти, як віл перед горою). Спільними для обох культурних традицій є асоціація вола з незграбністю та неповороткістю – *лежить, як віл; повертається, як віл; sich wie ein Ochse im Porzellanladen benehmen* (поводиться, як віл в крамниці посуду) [64, с. 397].

У більшості випадків серед декількох значень пари зоонімів мають одне спільне для обох культурних традицій.

Отже, усі зооніми мають антропоцентричне спрямування, тобто описують людину за характером діяльності, емоціями, почуттями, психологічними станами, соціальним становищем, розумовими здібностями, стосунками, характером та зовнішністю. Усі ці фразеологічні одиниці з зоокомпонентом відображають різні аспекти поняття «людина» і відбивають культурні, соціальні, процеси даної нації (соціуму). Специфіка вживання зоонімів для характеристики людини свідчить про те, що мовна картина світу з її об'єктивністю та цілісністю є інтерпретацією відображення світу для кожного носія мови. Наявність спільних та відмінних рис у структурах зоонімів, характер і змістова спрямованість асоціацій зумовлені не властивостями тварин, а їх «життям» у національному фольклорно-міфологічному та літературному контекстах кожного народу, особливістю його світосприйняття, а також схожістю соціально-історичних умов життя та загальними закономірностями розвитку людського буття.

2.4 Контрастивний аналіз стилістичної забарвленості ЗХП української та німецької мов.

Ми не можемо не торкнутися такого аспекту, як конотативний. Високий рівень конотативної забарвленості в значенні зоонімів відмічається багатьма дослідниками. Однак розуміння конотації в мовознавстві не однозначне. Існує багато визначень терміна “конотації”.

Кунін А.В. вважав, що конотацію часто визначають як допоміжний зміст слова, як стилістичні відтінки, які накладають на його основний зміст.

Конотація не накладається на основний зміст слова чи фразеологізму, а знаходиться у складній єдності з ним, так як існує не тільки раціональне, але і тісно з ним пов'язане чуттєве пізнання дійсності [27].

Телія В.Н. вважав, що конотація – семантична сутність, яка узуально чи оказіонально входить у семантику мовних одиниць та виражає емотивно-оціночне і стилістичне відношення суб'єкта мови до дійсності при її означенні у висловленні, яке отримує на основі цієї інформації експресивний ефект [62, с. 48].

Таким чином, конотативною є інформація, яка закладена в мовних і, як би ми сказали в мовних одиницях, крім того, їх предметно-логічного змісту.

В конотацію звичайно, включають емотивний, експресивний і оціночний компоненти. І.В.Арнольд включає в склад конотації ще й стилістичний компонент.

Усі чотири компоненти конотації можуть виступати разом у різних комбінаціях чи бути відсутніми. П'ятим компонентом є образність.

Емоції є одною з форм відбиття дійсності і пізнання її. Емоції виражаються мовними засобами, тільки будучи відображені свідомістю. Емоції – форма відношення людини до дійсності – завжди супроводжується оцінкою.

Емотивність – це емоціональність у мовному (переломленні) – чуттєва оцінка об'єкта, вираження мовними засобами чуття, настрою, переживань людини. Емотивність завжди експресивна і оціночна, але не навпаки.

Оскільки емоції поділяються на 2 класи – позитивні і негативні, то їх позначення в мові можуть бути зведені до позитивно-емотивних і негативно-емотивних, але не знаходити своє відбиття у відповідних словникових відмітках.

За допомогою мовних засобів будується образ, який викликає в реципієнта емоційну реакцію. Залежно від реакції розрізняють ікону (позитивний образ) та карикатуру (негативний образ).

Як показало дослідження, 72% узуальних ЗХП німецької мови та всього 41 % ЗХП української мови мають негативний характер. Частка нейтральних ЗХП у німецькій мові становить 17% від загальної кількості опрацьованих нами ЗХП, в українській мові їх кількість вища та становить 26%. Для німецької мови частка позитивних ЗХП складає всього 11% та стосується одноманітних ознак, а частка позитивних ЗХП є значно вищою та становить 33% з 469 опрацьованих нами ЗХП.

Перевага негативних ЗХП у німецькій мові над позитивними пов'язана з тенденцією мови фіксувати відхилення від норми в негативний бік. Людина завжди вважала себе істотою вищою від тварини, а порівняння з твариною з появою антропоцентризму набуло образливого та принизливого характеру.

Ми можемо зробити припущення, що суттєву різницю у кількості негативних ЗХП в німецькій та українській мовах можливо пояснити відмінностями у соціально-економічній розвинутості територій, населених відповідними лінгвospільнотами. Німецькомовне населення, починаючи з середньовіччя було у авангарді розвитку наукової та політичної думки та значно раніше пережило перехід від теоцентризму до антропоцентризму, що значним чином вплинуло на ставлення людини до природи в цілому, та тварини зокрема, як нижчої істоти. Україномовне населення довгий час населяло переважно невеликі поселення, у які складно проникав прогрес думки, де населення не було високо освіченим, а тому керувалося не науковим поступом, а спостереженнями та столітніми віруваннями, тобто буквально залишалось набагато ближчими до природи і тому виявляло більшу повагу до тварини.

Негативна оцінка ЗХП може досягатися кількома способами: деякі зооніми вже підсвідомо викликають негативну реакцію реципієнта, тобто вони належать до абсолютної пейоративної лексики. Сюди належать назви тварин або збірні назви, які є символом обмеженості, впертості, пихатості, відрази, злості (*нім.* - *die Sau, der Ochse, der Pfau, das Vieh, die Ratte, der Wurm*; *укр.* – *баран, віслук, жаба, свиня, тхір, павич, змія*). Гидливість,

наприклад, у представників обох культурних традицій викликають порівняння зі свинею - *wie eine Sau schwitzen; fett wie ein Schwein sein; schmutzig wie ein Ferkel sein; їсть, як свиня; чистий, як свиня в дощ; зарився в добрі, як свиня в багні.*

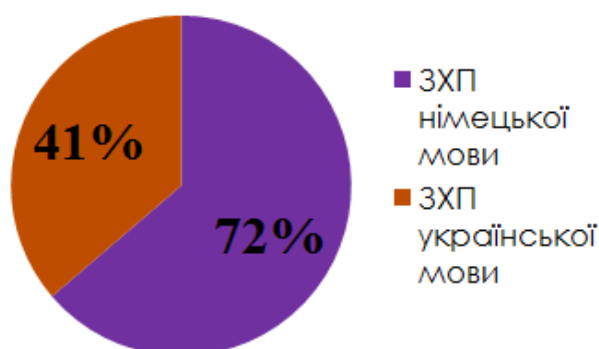
До складу негативних ЗХП зазвичай входять емоційно забарвлені прикметники з негативним значенням (*frech, stur, störisch, dumm, kopflos, diebisch, giftig, falsch, eitel*; злий, зажерливий, дурний, лукавий, хитрий, гордий, вредний) та дієслова з негативним конотативним значенням (*schwitzen, stinken, schwatzen, watscheln, saufen, schimpfen, fluchen*; тхнути, волочитись, виляти, лащитись, напиватись, скакати, пишатись), які і створюють негативне значення ЗХП. Так *eitel (stolz) wie ein Pfau sein* - гордий, як павич мають негативне значення унаслідок сполучення прикметника на позначення гордості з зоонімним символом гордості та пихатості.

Проте не завжди негативне забарвлення досягається складовими компонентами ЗХП, інколи негативне забарвлення виникає унаслідок перенесення значення ЗХП та навіть створення порівняльних ситуацій, заради яскравого вираження негативних якостей або дій людини. Так наприклад *davonlaufen wie die Sau vom Trog* має значення втекти не подякувавши та не попрощавшись. У даному випадку ми спостерігаємо метафоричне перенесення значення цілої ситуації з якою порівнюються дії людини. Аналогічно створюється негативне значення ЗХП *розбрелись, як вівці без пастуха*, де неконтрольований та бездіяльний натовп, характеризують за допомогою порівняння зі стадом овець. Отже, через опис ситуації ми даємо непряму негативну оцінку людині та її діям, при цьому уникаючи відверто негативних суджень, чим пояснюється відносна популярність ЗХП для вираження негативної суб'єктивної оцінки.

Найбільш часто вживаними у негативних ЗХП німецької мови є такі зооніми: *der Hund, die Kuh, die Sau, der Hahn, die Katze, der Ochse, der Affe, der Pfau, das Huhn, die Gans, der Dachs*; в українській мові: *свиня, баран,*

корова, муха, змія, лисиця, індик, вовк. Очевидно, що найбільша кількість порівнянь і в українській і в німецькій мовах стосується домашніх тварин, та тих тварин, які живуть поблизу з людиною.

Процентне відношення ЗХП, що мають негативний характер

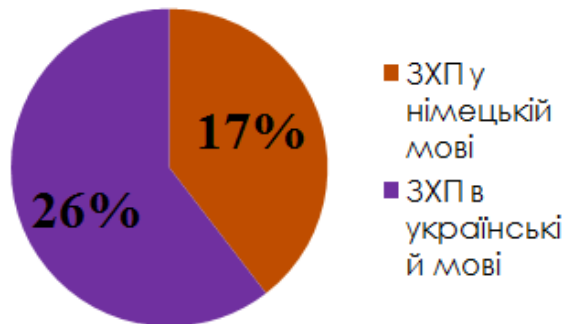
Найбільш вживані негативні ЗХП:

в німецькій мові: *der Hund, die Kuh, der, Hahn, die Katze, der Affe, der Pfau, die Gans;*

в українській мові: *свиня, баран, корова, муха, змія, лисиця, індик, вовк.*

Нейтральними вважають такі ЗХП, які не мають чітко вираженого оцінного компонента та які лише констатують певну антропоморфну ознаку. У таких ЗХП зоонімний компонент використовується для образного опису зовнішності, поведінки людини чи ситуації, в яку вона потрапила, через її схожість з твариною. Важливо зазначити, що у таких ЗХП спільна ознака не є сильно перебільшеною чи імпліцитно вираженою, а майже повністю відповідає реальному стану речей. Нейтральні ЗХП найчастіше містять порівняння з екзотичними тваринами: *glatt wie ein Aal sein; sich wie der Vogel Strauß benehmet; поводитись, як мавпа; тхнути, як скунс.*

Процентне відношення нейтральних ЗХП

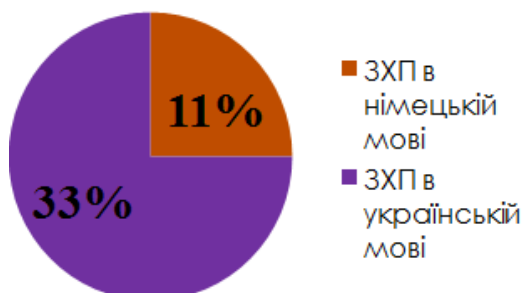
Нейтральні ЗХП:

glatt wie ein Aal sein;
sich wie der Vogel Strauß
benehmen;

поводитись, як мавпа

Позитивні ЗХП набагато більше поширені в українській мові на відміну від німецької. Такі риси як працелюбність (*fleißig wie eine Biene, emsig wie eine Ameise*), розум (*klug wie die Eulen*), спритність та швидкість (*flink wie eine Maus, munter wie ein Hirsch sein*), безневинність (*unschuldig wie ein Lamm*) та терплячість та витримка (*wie die Katze immer wieder auf die Füße fallen*), хоробрість (*kühn wie ein Adler sein*) є найбільш актуалізованими. Виключно з позитивними рисами асоціюються такі тварини як *Ameise, Biene, Nachtigall, Heidelerche, Lamm, Reh, Adler, Falke, Hirsch, Wiesel*.

Процентне відношення позитивних ЗХП

Позитивні ЗХП

в німецькій мові:

Ameise, Biene, Lamm,
Adler, Falke, Hirsch,
Wiesel.

в українській мові:

мураха, ведмідь,
бджола, білка, сова,
сокіл, риба, собака,
лев, віл, лелека, голуб.

Для представників української культурної традиції позитивними рисами наділені такі тварини як *мураха, ведмідь, бджола, білка, сова, сокіл, риба, жайворонки, собака, ягня, лев, соловей, віл, горобець, лелека, голуб*. Список найчастіше порівнюваних рис подібний до характерного для

німецької мови та включає такі риси: працелюбність (*працює, як чорний віл; роботящий, як мураха*), сміливість та сила (*сильний/хоробрий, як лев; дужий / сильний, як орел*), терплячість та живучість (*живучий, як кіт; козак — як кішка, як не кинь — на ноги впаде*), велелюбність (*люблю свою любку, як голуб голубку*), безневинність (*безвинне, як ягня*), веселість (*веселий, як весняний жайворонок*), впевненість та майстерність (*гуляє, як риба в морі; почував себе, як риба в воді*).

2.5 Міжмовна еквівалентність ЗХП в німецькій та українській мовах

Зоонімні художні порівняння мають: семантичну або змістовну еквівалентність (тобто домінуючим фактором є денотативне значення) та формальну або морфологічно-лексичну еквівалентність. У більшості випадків, однак, розглядаються еквівалентні зоонімні художні порівняння з точки зору денотативного значення.

Денотативне значення порівняльних одиниць вважається домінуючим фактором еквівалентності. Проте основні критерії еквівалентності не повинні обмежуватися одним рівнем мовного опису, відповідно до специфіки та складності об'єкта дослідження. Інші параметри еквівалентності включають: структуру, ідиоматичність, образність, стабільність та прагматику (конотацію).

У контрастивній фразеології еквівалентність поділяється на кількісну та якісну еквівалентність. Визначення типів еквівалентності базується в дослідженні на якісній еквівалентності порівнюваних одиниць. Однак, залежно від розрахунку різних параметрів еквівалентності, конкретний розподіл окремих фразеологічних пар на ці основні типи буде різним. Для даної класифікації розрізняють три типи еквівалентності: категорію повної еквівалентності, часткової еквівалентності та заміної еквівалентності, виявились доречними для опису міжмовних подібностей та відмінностей.

2.5.1 Повна еквівалентність

Повну еквівалентність можна розглядати як ідеальний випадок еквівалентності. Повні еквіваленти ЗХП повинні збігатися за всіма основними параметрами еквівалентні один одному, тобто однакове денотативне, конотативне, емоційно-виразне і стилістичне значення, а також порівняння повинні мати компонентний ланцюг, що лежить між контрастними одиницями. Збіг двох одиниць по всіх параметрах порівняння не дуже поширено в німецькій та українській мовах. Більшість еквівалентів цього цього типу є еквівалентними-інтернаціоналізмами.

У розглянутому матеріалі можна визначити наступні пари зоонімних художніх порівнянь, що відповідають даному типу, і можуть бути описані як повністю еквівалентні, наприклад:

<i>ЗХП в німецькій мові:</i>	<i>ЗХП в українській мові:</i>
fleißig wie eine Ameise sein;	роботящий, як мураха;
gesund wie ein Bär sein;	здоровий/ великий, як ведмідь;
stark wie ein Bär sein;	дужий, як ведмідь;
störrisch wie ein Esel sein;	впертий, як осел;
wie ein Fisch schwimmen;	плаває, як риба;
rot wie ein Krebs sein;	розчервонівся, як рак;
unschuldig wie ein Lamm sein;	безвинне, як ягня;
blind wie ein Maulwurf sein;	сліпий, як кріт;
wie eine Nachtigall singen;	співає, як соловейко;
eitel (stolz) wie ein Pfau sein;	гордий, як павич;
schwarz wie ein Rabe sein;	чорний, як ворон;
wie ein Rabe krächzen;	каркає, як ворон;
wie ein Schwein besoffen sein;	набрався, як свиня;
sich wie eine Schlange wilden (ringeln);	в'ється, як гадюка;
wie ein Spatz essen;	їсть, так як горобець;
sich wie die Kaninchen vermehren;	плодитись, як кролі;

hungrig wie ein Wolf (sieben Wölfe) sein.	ГОЛОДНИЙ, ЯК ВОВК.
--	--------------------

Проведене німецько-українське порівняння показує, що кількість зоонімних художніх порівнянь з повною еквівалентністю є найбільшою.

2.5.2 Часткова еквівалентність

Часткова еквівалентність або приблизна еквівалентність виникає, коли існують відхилення в одному або декількох параметрах еквівалентності, (відносна) рівність у денотаційному значенні є вирішальною для призначення зоонімних пар на часткову еквівалентність. Відмінності між контрастними одиницями можуть бути, наприклад, у структурі (морфосиктаксичні та / або лексичні відмінності компонентної складової фрази), в стилі (конотації тощо) або в семантичній та синтаксичній зв'язності.

У контрастивному дослідженні німецьких та українських зоонімних художніх порівнянь виділяють наступні підтипи часткової еквівалентності:

а) Сильно представлена група в межах часткової еквівалентності, яка складається з художніх порівнянь, які мають семантичні та структурні подібності, але відрізняються лексемою у зоонімному художньому порівнянні. У досліджуваному матеріалі до цієї групи можуть бути призначені наступні пари:

ЗХП в німецькій мові:	ЗХП в українській мові:
hungrig wie ein Bär sein;	ГОЛОДНИЙ ЯК ВОВК;
schweigsam wie ein Stockfisch sein;	МОВЧАЗНИЙ, ЯК РИБА;
schlau wie ein Iltis sein;	ХИТРИЙ ЯК ЛИСИЦЯ;
rot wie ein Fuchs sein;	РОЗЧЕРВОНІВСЯ, ЯК РАК;
stark wie ein Bär sein;	СИЛЬНИЙ ЯК ЛЕВ;
faul wie ein Dachs sein;	ЛІНИВИЙ, ЯК ВЕДМІДЬ;
fleißig wie eine Biene sein.	РОБОТЯЩИЙ ЯК МУРАХА.

б) Наступна група складається із зоонімних художніх порівнянь, які відповідають денотаційному значенню та стилю, а також буквальному значенню, але мають морфосинтаксичні відмінності в компонентах. У досліджуваному матеріалі було виявлено наступні пари, які можна віднести до цього підтипу часткової еквівалентності:

ЗХП в німецькій мові:	ЗХП в українській мові:
schmutzig wie <u>ein Ferkel</u> sein;	чистий, як свиня в дощ;
fröhlich wie ein Fisch im Wasser sein;	жвавий, як риба <u>в річці</u> ;
rot wie <u>ein Zinshahn</u> sein;	червоний, як півень;
wie ein Hase davonlaufen;	бігає, як заєць <u>довгоногий</u> ;
wie <u>ein junger Hund</u> frieren;	змерз, як собака;
rot wie <u>ein gesottener Krebs</u> werden;	почервонів, як рак печений;
wie ein Stinktief riechen;	тхнути, як скунс;
hungrig wie <u>sieben Wölfe</u> sein.	ГОЛОДНИЙ ЯК ВОВК.

Схожості в буквальному значенні, як показують приклади, призводять до різних значень зоонімних художніх порівнянь в німецькій та українській мовах, але не до подібності.

2.5.3 Нульова еквівалентність

Замінна або нульова еквівалентність означає, що зоонімне художнє порівняння оригінальної мови не відповідає жодному зоонімному художньому порівнянню на цільовій мові. Денотативний сенс німецьких зоонімних художніх порівнянь може бути виражений в українській мові шляхом перефразування. Проте можливий прагматичний ефект зазвичай втрачається.

Наступні пари можуть бути віднесені до групи з нульовою еквівалентністю, наприклад:

В німецькій мові: *wie ein junger Hund frieren*, а в українській мові: *і замерз, як пес, і голодний, як собака; (дуже холодно).*

В німецькій мові: *einen Geschmack wie eine Kuh haben*, а в українській мові: *знає смак, як свиня в апельсинах*; (не мати смаку).

Отже, до найбільш поширених ЗХП належать зоонімні художні порівняння з повною еквівалентністю. Зоонімні художні порівняння з частковою еквівалентністю займають друге місце, та лише невелика кількість зоонімних художніх порівнянь у німецькій та українській мовах належать до ЗХП нульової еквівалентності.

2.6 Синонімія та антонімія зоонімних художніх порівнянь.

Під час дослідження було встановлено, що ЗХП властиві такі лексико-семантичні процеси як синонімія та антонімія.

Сукупність одиниць мови, співвідносних між собою при позначенні тих самих явищ, предметів, ознак, дій, називається синонімічним рядом.

Т.Г. Винокур визначає синоніми як «слова однієї частини мови, які мають повні або часткові лексичні значення, що співпадають». Таким чином, синоніми – це слова однієї частини мови, які мають схоже значення, але відрізняються один від одного відтінками лексичного значення і вживанням в мові. Синоніми в мові утворюють угруповання слів і словосполучень, що носять системний характер.

Вони майже завжди відрізняються один від одного:

- 1) деякими відтінками в лексичному значенні;
- 2) своїм емоційно-експресивним забарвленням;
- 3) приналежністю до певного стилю мови;
- 4) своєю вживаністю;
- 5) здатністю вступати в поєднання з іншими словами.

Синоніми відрізняються відтінками значень або стилістичним забарвленням чи обома цими ознаками.

Синонімія ЗХП відрізняється від синонімії слова, передбачає спільність значень порівнянь, яка може бути поєднана зі схожою лексико-граматичною структурою, або ж існувати незалежно. Головним фактором

синонімічності ЗХП є однаковість основи порівняння, тобто образу, на якому будується порівняння.

ЗХП *fleißig wie eine Biene sein* та *fleißig wie eine Ameise sein* є абсолютними та взаємозамінюваними синонімами, перш за все тому що мають однакове значення «працелюбність». Те що ЗХП мають однакову лексико-граматичну структуру (Adj + wie + Sub + V) не впливає на їх синонімічність.

Нами були виокремлені наступні види синонімічних ЗХП:

1. порівняння, які мають однакову основу порівняння та лексико-граматичну структуру, та відрізняються лише за предметом порівняння:

flink wie ein Affe sein - flink wie ein Hirsch sein;

kalt wie eine Hundeschnauze sein - kalt wie ein Frosch sein;

wie ein Frosch saufen – wie ein Schwein saufen;

роботящий, як мураха – робоча, як бджола;

витріщив очі, як сова - витріщив очі, як баран на нові ворота;

допався, як муха до меду – допався, як свиня до браги;

Такі пари ЗХП, які мають у своїй основі однакові лексеми А. Назарян називає «фразеологічними варіантами».

2. Порівняння, які позначають однакову ознаку, проте не співпадають за лексико-семантичною структурою:

gaffen wie die Affen - starren wie die Katzen vor dem Mauselloch
(витріщатись);

wie ein Drache auf seinen Schätzen liegen - auf seinem Geld wie der Hund auf dem Heu liegen (жадібність);

wie ein lackierter Affe dastehen - wie ein Pfau gespreizt sein (манірність);

спішить, як ведмідь за горобцями – працює, як кіт на печі (лінощі);

розбирається, як баран на зорях - тямить, як осел на піснях
(нерозуміння);

як півень розмальований – як свиня в апельсинах (несмак);

*розум, як у курки – дурний, як боже теля (дурість);
ходить, як корова за телятєм - носитья, як курка з яйцем (надмірна
опіка).*

Синонімія ЗХП є досить поширеним явищем, оскільки кожен зоонім є багатозначним символом. Через різноманітність варіантів вираження однієї і тієї ж думки проявляється багато мови. У випадку ЗХП ми можемо говорити як і про абсолютні синоніми, які повністю співпадають у значенні, а також про стилістичні синоніми, які різняться і відтінках конотативних значень зоонімів.

В мові вся лексика систематична, і антонімія є одним з найважливіших проявів системних відносин у мові і мисленні. Слова і їхні значення існують не окремо один від одного, вони з'єднуються в нашій свідомості в різні групи, причому підставою для угруповання служить подібність або пряма протилежність за подібним значенням.

Антонімія – яскравий показник системності лексики, що упорядковується в різних напрямках відносинами протилежності слів по їхніх семантичних властивостях. Антонімія містить у собі слова, що позначають протилежні полюси однієї якості, контрастні явища і предмети. І в міру збільшення ступеня абстрактності найменування, і, у зв'язку, з виникаючою необхідністю оцінювати ті або інші предмети і явища, розширюються можливості протиставлення використовуваних для позначення слів і насамперед стає виникнення регулярних антонімічних відносин між ними.

Антонімічними ЗХП є такі, які мають позначають ознаки, які є протилежними одна одній та заперечують одна одну. Г.У.Дітц називає таку контрарну опозицію “антонімією у вузькому розумінні”. (28, с. 346). На основі опрацьованого нами матеріалу ми виявили такі антонімічні ЗХП:

1. Порівняння, які містять антонімічні лексеми:

dünn wie ein Aal sein – plump wie ein Bär sein;

fleißig wie eine Ameise sein – faul wie ein Dachs sein;

dumm wie ein Bock sein – klug wie die Eulen sein;

роботящий, як мураха - лінивий, як ведмідь;

біла, як сорока – чорний, як ворон;

меле язиком, як лисиця хвостом - мовчазний, як риба;

2. Порівняння, антонімічність яких є імпліцитною. Такі порівняння позначають протилежні ознаки:

wie die jungen Hunde heruntollen – matt wie eine Fliege sein;

blind wie ein Maulwurf sein – Augen wie ein Luchs haben;

wie ein Fisch schwimmen – wie eine bleierne Ente schwimmen;

боїться, як заць бубна – парубок, як сокіл;

живуть між собою, як риба з водою - ладять, як собака а кішкою;

жвавий, як рак на греблі - жвавий, як риба в річці;

Існування явища антонімії серед ЗХП вказує на важливість художнього порівняння у мовленні людини, як засобу передачі емоційності думки образним способом. Антонімічність, у порівнянні з синонімією ЗХП, є набагато менше поширеною як в українській, так і в німецькій мовах.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

Нами було відібрано 395 прикладів узуальних ЗХП німецької мови та 469 прикладів ЗХП української мови. Найбільш часто вживаними зоонімами у ЗХП української мови є: *баран, риба, жаба, кіт, собака, ведмідь, вовк, свиня*. У німецькій мові найчастіше у ЗХП зустрічаються наступні зооніми: *Hund, Katze, Kuh, Schwein, Bär, Bock, Fisch, Maus*. Найбільш продуктивним зоонімом як в українській, так і в німецькій мовах є *собака/ Hund*, ЗХП з яким становлять 9,6% від загальної кількості проаналізованих ЗХП в українській мові та 7,8% в німецькій.

Певні зооніми можуть використовуватися для оцінки суб'єкта в негативному чи в позитивному ракурсі. Це означає, що ЗХП має певне стилістичне забарвлення, яке може бути негативним, нейтральним чи позитивним. У межах двох культурних традицій простежуються тенденція, що зоонімний компонент частіше всього має негативний характер. Ця тенденція пояснюється зневажливим ставленням людини до тварини. Для німецької мови процент негативних ЗХП становить 72%, для української – 41%.

Нейтральні ЗХП, тобто такі, які констатують антропоморфну ознаку, становлять 17% серед ЗХП німецької мови та 21% української. Частка позитивно забарвлених ЗХП у німецькій мові становить 11% та 33% в українській.

ЗХП можуть мати міжмовну еквівалентність. До найбільш поширених ЗХП належать зоонімні художні порівняння з повною еквівалентністю. Зоонімні художні порівняння з частковою еквівалентністю займають друге місце, та лише невелика кількість зоонімних художніх порівнянь у німецькій та українській мовах належать до ЗХП нульової еквівалентності.

Під час аналізу дослідження нами було встановлено, що ЗХП властиві такі лексико-семантичні процеси як синонімія та антонімія. Синонімія є більш розповсюдженим явищем, ніж антонімія. Нами були виокремлені два типи синонімічних ЗХП: 1) з однаковою основою порівняння та лексико-

граматичною структурою, та відрізняються лише за предметом порівняння;
2) з однаковою ознакою, але не співпадають за лексико-семантичною структурою.

Антонімічними ЗХП є такі, які мають позначають ознаки, які є протилежними одна одній та заперечують одна одну. Серед антонімічних ЗХП ми виокремили два типи: 1) з антонімічними лексемами; 2) з імпліцитною антонімічністю.

Важливим аспектом у дослідженні ЗХП виступає символіка. Варто зазначити, що деякі символи в мовах можуть бути відповідними лише частково. До лексичного складу української мови входять зооніми на означення домашніх тварин і птахів, які широко використовуються у сільськогосподарській діяльності.

Найбільш продуктивними виявились художні порівняння із зоонімом «собака» (der Hund). Даний факт, можливо, пояснюється тим, що любов до собаки у німців перевищує навіть їх відому любов до порядку. Для німця собака, перш за все, вірний супутник.

Виявлені відмінності вказують на національну специфіку фразеологізмів із зоонічним компонентом, що пов'язано з історією, національними особливостями характеру і менталітету німців та українців, зі способом господарювання, з використанням домашніх, диких та промислових тварин, з географічними особливостями Німеччини та України, які визначили численність і видове різноманіття тварин.

РОЗДІЛ III.

КОМПЛЕКСНІ ВПРАВИ НА ТЕМУ «ЗООНІМНІ ХУДОЖНІ ПОРІВНЯННЯ В НІМЕЦЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ»

3.1 Вправи, що спрямовані на розвиток мовних навичок

Übung 1.

Bei der ersten Übung können die Schüler zu zweit arbeiten, sie sollen den kurzen "neuen" Text lesen. Weiter sollen sie versuchen in diesem Text bildhafte Wörter und Wortverbindungen zu finden. Danach versuchen sie die Ausdrücke zu erklären und in ihre Muttersprache zu übersetzen. Dabei kann der Lehrer den Schülern entsprechend helfen. Das Ziel dieser Übung ist, dass die Schüler merken, dass es manchmal nicht leicht ist die bildhafte Lexik zu übersetzen, auch wenn sie die Umschreibung benutzen.

Der Text:

*Wer fleißig ist wie eine Biene,
Rackert wie ein Pferd
Und flitzt wie ein Wiesel
Dabei aber nur isst wie ein Spatz;
Wer geduldig ist wie ein Schaf
Und abends müde wie ein Hund
Wer morgens wieder aufspringt
Wie von der Tarantel gestochen
Der sollte mal zum Tierarzt gehen.
Vielleicht ist er ein Kamel?*

Übung 2.

Auch diese Vergleiche charakterisieren den Menschen. Zu welchen Vergleichen 1. – 11. gehören folgende Tiere a) – k)? Beachten Sie gleichfalls die antonymischen Beziehungen zwischen den Vergleichen.

1. dick wie ein ...
2. dürr wie eine ...
3. schlank wie ein ...
4. faul wie ein ...
5. fleißig wie eine ...
6. langsam wie eine ...
7. schnell wie ein...
8. dumm wie eine ...
9. listig wie ein ...
10. schwach wie eine ...
11. stark wie ein ...

a)Schwein; b)Ameise; c)Reh; d)Schnecke; e)Fuchs; f)Windhund; g)Schwein; h)Mücke; i)Gans; j)Ziege; k)Pferd.

Lösung: 1- Schwein; 2 – Ziege; 3 – Reh; 4 – Schwein; 5 – Ameise; 6 – Schnecke; 7 – Windhund; 8 – Gans; 9 – Fuchs; 10 – Mücke; 11 – Pferd.

Übung 3.

Mit Hilfe der angebotenen Bilder ergänzen Sie die folgenden Vergleiche:

1. dumm/ störrisch wie ein ...
2. arm wie eine Kirchen-...
3. blind wie ein ...
4. dreckig wie ein ...
5. frei wie ein ...
6. frech wie ein ...
7. furcht sam wie ein ...
8. hungrig wie ein ...
9. müde wie ein ...
10. ungeschickt wie ein

Lösung: 1- Esel, 2 – Maus; 3 – Huhn; 4 – Schwein; 5 – Vogel; 6 – Hase; 7 – Affe; 8 – Bär; 9 – Hund; 10 – Nilpferd.

Übung 4.

Die Schüler teilen sich in Gruppen zu jeweils 5 Personen. Mit Hilfe von Wörterbüchern sollen sie 2 - 3 Phraseologismen mit folgenden Substantiven finden: *der Hund, die Katze, die Kuh, das Pferd, das Schwein.*

Die Schüler sollten auch die bildhaften Verbindungen umschreiben und eventuell versuchen sie in ihre Muttersprache zu übersetzen. Jede Gruppe präsentiert nachher ihre Ergebnisse vor der ganzen Klasse – an der Tafel entsteht so eine Tabelle mit deutschen und ukrainischen Phraseologismen.

Der Lehrer sollte danach für sich selbst diese Phraseologismen notieren, um für die nächste Stunde entsprechende Wiederholungsübungen vorbereiten zu können.

Übung 5.

Welche Wörter, Wortverbindungen entsprechen diesen Phraseologismen?

„*Da stehen wie die Kuh vorm neuen Tor*“ bedeutet ...

- a) überrascht sein
- b) völlig ratlos sein
- c) total begeistert sein
- d) sehr verärgert sein
- e) ganz verlegen sein

„*Sich anstellen wie der Ochs beim Seil tanz en*“ bedeutet ...

- a) sich sehr ungeschickt anstellen
- b) sich völlig ratlos anstellen
- c) sich total begeistert anstellen

„*Arbeiten wie ein Pferd*“ bedeutet . . .

- a) sehr hart und unermüdlich arbeiten
- b) sehr langsam arbeiten
- c) pflügen

„*Leben wie Hund und Katze*“ bedeutet . . .

- a) im Wohlstand leben
- b) gute Beziehungen miteinander haben
- c) in ständigem Streit , in Spannung leben

„*Ein Gesicht machen wie eine Gans, wenn 's donnert*“ bedeutet . . .

- a) überrascht , erschrocken aussehen

- b) total begeistert aussehen
- c) sehr verärgert aussehen

„*Herumschleichen wie die Katze um den heißen Brei*“ bedeutet . . .

- a) sehr gern Spaziergänge machen
- b) über etwas reden, ohne den eigentlichen Kern der Sache zu berühren
- c) sich irgendwohin schleichen

„*Verstehen wie die Kuh vom Schachspielen*“ bedeutet . . .

- a) sehr gut Schach spielen
- b) gar nichts von etwas verstehen
- c) alles wissen, alles verstehen

Übung 6.

Korrigieren Sie die Wortverbindungen oder die Sätze und erklären Sie ihre Lösung:

Nach der letzten Diät habe ich Anna kaum erkannt. Sie sieht wunderschön aus. Sie ist jetzt **dürr wie eine Ziege**.

Sie leben miteinander unter einem Dach **harmonisch wie Katze und Hund**.

"Homer! Du bist **dumm wie ein Schwein** und zweimal so hässlich, wenn ein Fremder kommt und dich anspricht, ergreif die Chance und geh mit ihm!"

Der neue Einkaufsleiter **versteht** von den Zollbestimmungen so viel **wie eine Kuh von Schach**.

3.2 Вправи, спрямовані на засвоєння виразів

Übung 1.

„*Die Schneelawine*“: die Schüler nennen der Reihe nach Phraseologismen, die den Menschen charakterisieren. Jeder Schüler sagt einen neuen Phraseologismus und gleichzeitig wiederholt er alle schon genannten Phraseologismen.

Zum Beispiel: *schlau wie ein Fuchs, hungrig wie ein Bär...*

Übung 2.

Der erste Schüler nennt ein Tier, das sich in den phraseologischen Ausdrücken befindet, der zweite sagt einen Phraseologismus, der dieses Tier enthält und der dritte versucht diesen Phraseologismus zu erklären usw.

Übung 3.

Jeder Schüler bekommt eine Karte mit einem Phraseologismus. Seine Aufgabe ist diese bildhafte Wortverbindung den anderen zu erklären – mit der Hilfe von Umschreibungen, Synonymen oder Antonymen. Die übrigen Schüler versuchen diesen Phraseologismus zu erraten.

3.3 Вправи, що сприяють комунікативним навичкам

Übung 1.

„*Rollenspiel*“ – es wird den Schülern eine Situation erklärt und die Rollen verteilt. Sie können sich z.B. die Situation vorstellen, dass sie sich in einem kleinen Boot befinden, das untergeht. Im Boot sitzen 3 Leute und nur 1 von ihnen kann gerettet werden. Die Schüler sollen argumentieren, warum gerade sie gerettet werden sollten. Rollen (die Menscheneigenschaften): *fleißig wie eine Ameise* (arbeitet wie 10 Leute), *listig wie ein Fuchs* (kann 10 Feinde über listen), *stark wie ein Pferd* (ist stark wie 10 Leute) usw.

Übung 2.

Führen Sie eine Diskussion zum Thema: „Welche Eigenschaft/en kann/können dem Menschen in seinem Leben behilflich sein oder umgekehrt, welche Eigenschaften fallen ihm zur Last?“ Und benutzen Sie dabei Phraseologismen mit Tiernamen.

Übung 3.

Die Schüler sollen einen Text schreiben, in dem sie mindestens 5 Phraseologismen benutzen. Zum Beispiel: *dumm wie ein Esel, etwas verstehen wie die Kuh vom Schachspielen, ein Gesicht machen wie eine Gans, wenn 's donnert, schnell wie ein Windhund, frech wie ein Affe.*

Übung 4.

Eine der Möglichkeiten, die kommunikativen Fähigkeiten der Schüler zu entwickeln, ist die folgende Aufgabe: die Schüler sollen erzählen, wie und warum gerade auf solche Weise der Mensch in ihrer Muttersprache genannt wurde, welche charakteristische Eigenschaften für einzelne Tiere typisch sind. Dieser Aufgabentyp kann auch als Hausaufgabe benutzt werden und zwar in schriftlicher Form.

3.4 Контрольні вправи, які перевіряють засвоєння нової лексики

Übung 1.

Verbinden Sie die folgenden Phraseologismen mit ihren Umschreibungen:

herumschleichen wie die Katze um den heißen Brei

sich wie der Ochs beim Seiltanzen anstellen

arbeiten wie ein Pferd

ein Gesicht machen wie eine Gans, wenn 's donnert

leben wie Hund und Katze

dastehen wie die Kuh vorm neuen Tor

überrascht, erschrocken aussehen

sehr hart und unermüdlich arbeiten

in ständigem Streit, in Spannung leben

völlig rat los sein, sich nicht zu helfen wissen

über etwas reden, ohne den eigentlichen Kern der Sache zu berühren
sich sehr ungeschickt anstellen

Übung 2.

Ergänzen Sie die Vergleiche und schreiben Sie entsprechende Antonyme.

dick wie ein ...

fleißig wie eine...

langsam wie eine ...

stark wie ein ...

dumm wie eine ...

Übung 3.

Erklären Sie Bedeutung dieser Phraseologismen:

etwas verstehen wie die Kuh vom Schachspielen

dastehen wie die Kuh vorm neuen Tor

herumschleichen wie die Katze um den heißen Brei

wie ein Spatz essen

Übung 4.

Mit welchen Adjektiven verbindet man diese Tiere?

die Ameise, der Affe, der Bär, der Hund, das Schwein, der Esel ,

das Nilpferd, das Huhn

Übung 5.

Mit den folgenden Phraseologismen bilden Sie Sätze, Satzverbindungen oder Satzgefüge:

müde wie ein Hund

ein Gesicht machen wie eine Gans, wenn' s donnert

leben wie Hund und Katze

listig wie ein Fuchs

langsam wie eine Schnecke

fleißig wie eine Biene

Übung 6.

Ersetzen Sie in den Sätzen die fettgedruckten Wörter durch entsprechende Phraseologismen:

Nach der Ehescheidung fühlte er sich wie neu geboren und **völlig frei**.

Die Situation war ungewöhnlich, er wusste nicht, was zu tun war, und war völlig ratlos.

Ich bin wieder **sehr müde**, dabei habe ich gar nicht viel gearbeitet.

Ich war verwundert, dass ich nach dem Anruf **gleich reagierte**, mich ins Auto setzte und fünf vor acht, kurz vor Ladenschluss, das Buch glücklich in den Händen hielt.

Obwohl er wusste, dass es keine Gespenster gibt, hatte er **große Angst**.

Man muss schon **sehr schlecht sehen**, wenn man diese Schriftgröße nicht ohne Brille lesen kann.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Під художнім порівнянням розуміють лексико-експресивний стилістичний засіб, в якому мовне зображення особи, предмета, явища чи дії передається через найхарактерніші ознаки, що є органічно властивими для інших.

Художнє порівняння має чотиричленну структуру «суб'єкт – об'єкт – основа – показник».

Зоонімом називають лексико-семантичний варіант слова, що виступає в якості будь-якої або родової назви тварини і як метафорична назва при аналізі лексики з точки зору емоційно-оціночної характеристики людини.

Деякі зооніми є складними словами, які не виражають позначуваний денотат, тобто суб'єкт не названий всередині складного слова, а знаходиться поза ним. За формою це детермінативні складні слова, де компоненти з'єднані між собою за принципом підрядності. Перший компонент визначає, конкретизує значення другого компонента, виражаючи його ознаку, число тощо. Другий компонент є визначуваним, між ними існують атрибутивні відношення. У ролі перших компонентів таких утворень виступають основи іменників, прикметників, числівників, рідше – дієслів та прийменників. Українській мові дані зооніми не притаманні, тобто аналогів не існує.

Зоонімні художні порівняння класифікують за різними характеристиками. З точки зору вмотивованості розрізняють вмотивованість першого ступеня частково мотивовані, немотивовані та порівняння, мотивацію яких неможливо встановити.

За вживаністю ЗХП поділяються на узуальні (традиційні, стійкі, загальноживані), індивідуальні (оказіональні, авторські) та латентні (приховані).

З точки зору реальності/ірреальності порівняння поділяються на дві групи: реальні та ірреальні (гіпотетичні).

За стилістичною забарвленістю порівняння поділяють на сатиричні, поетичні та нейтральні художні порівняння.

За структурою зоонімні художні порівняння поділяють на іменні, атрибутивні та дієслівні. Особливим видом ЗХП вважаються дефразеологічні деривати, серед яких великою популярністю користуються анімалізми.

Нами було відібрано 395 прикладів узуальних ЗХП німецької мови та 469 прикладів ЗХП української мови. Найбільш часто вживаними зоонімами у ЗХП української мови є: *баран, риба, жаба, кіт, собака, ведмідь, вовк, свиня*. У німецькій мові найчастіше у ЗХП зустрічаються наступні зооніми: *Hund, Katze, Kuh, Schwein, Bär, Bock, Fisch, Maus*. Найбільш продуктивним зоонімом як в українській, так і в німецькій мовах є *собака/ Hund*, ЗХП з яким становлять 9,6% від загальної кількості проаналізованих ЗХП в українській мові та 7,8% в німецькій.

Певні зооніми можуть використовуватися для оцінки суб'єкта в негативному чи в позитивному ракурсі. Це означає, що ЗХП має певне стилістичне забарвлення, яке може бути негативним, нейтральним чи позитивним. У межах двох культурних традицій простежуються тенденція, що зоонімний компонент частіше всього має негативний характер. Ця тенденція пояснюється зневажливим ставленням людини до тварини. Для німецької мови процент негативних ЗХП становить 72%, для української – 41%.

Нейтральні ЗХП, тобто такі, які констатують антропоморфну ознаку, становлять 17% серед ЗХП німецької мови та 21% української. Частка позитивно забарвлених ЗХП у німецькій мові становить 11% та 33% в українській.

ЗХП можуть мати міжмовну еквівалентність. До найбільш поширених ЗХП належать зоонімні художні порівняння з повною еквівалентністю. Зоонімні художні порівняння з частковою еквівалентністю займають друге місце, та лише невелика кількість зоонімних художніх порівнянь у німецькій та українській мовах належать до ЗХП нульової еквівалентності.

ЗХП властиві такі лексико-семантичні процеси як синонімія та антонімія. Синонімія є набагато більше поширеною, оскільки кожен зоонім є

багатозначним символом. Нами були виокремлені два типи синонімічних ЗХП: 1) з однаковою основою порівняння та лексико-граматичною структурою, та відрізняються лише за предметом порівняння; 2) з однаковою ознакою, проте не співпадають за лексико-семантичною структурою.

Антонімічними ЗХП є такі, які мають позначають ознаки, які є протилежними одна одній та заперечують одна одну. Серед антонімічних ЗХП ми виокремили два типи: 1) з антонімічними лексемами; 2) з імпліцитною антонімічністю.

Найбільш продуктивними виявились художні порівняння із зоонімом «собака» (der Hund). Даний факт, можливо, пояснюється тим, що любов до собаки у німців перевищує навіть їх відому любов до порядку. Для німця собака, перш за все, вірний супутник.

Важливим аспектом у дослідженні ЗХП виступає символіка. Деякі символи в мовах можуть бути відповідними лише частково. До лексичного складу української мови входять зооніми на означення домашніх тварин і птахів, які широко використовуються у сільськогосподарській діяльності.

Виявлені відмінності вказують на національну специфіку фразеологізмів із зоонічним компонентом, що пов'язано з історією, національними особливостями характеру і менталітету німців та українців, зі способом господарювання, з використанням домашніх, диких та промислових тварин, з географічними особливостями Німеччини та України, які визначили численність і видове різноманіття тварин.

ZUSAMMENFASSUNG

In der modernen Linguistik wächst das Interesse an der Forschung des Begriffs "Vergleich", der eines der wichtigsten Mittel zur Erkenntnis der Wirklichkeit für den Menschen ist. Einen wichtigen Platz dabei nimmt der Vergleich mit der Zoonym-Komponente. Zoonymischer Vergleich ist sehr verbreitet, weil die Tiere immer die Menschen während ihres Lebenswegs begleitet und eine wichtige Rolle bei der Bildung des sprachlichen Weltbildes des Menschen gespielt haben. Eine große Anzahl von Fragmenten des sprachlichen Weltbildes wird durch assoziative Vergleiche des Menschen mit den Tieren realisiert, deren Symbole für alle kulturellen Traditionen charakteristisch sind.

Das Thema derer Magisterarbeit betitelt sich „Zoonymische Vergleiche in der deutschen und ukrainischen Sprachen (Vergleichsaspekt)“.

Das Ziel der Arbeit ist das Erlernen der lexikalischen und semantischen Merkmalen und Eigenschaften von zoonymischen Vergleichen und die Besonderheit der Verwendung von zoonymischen Vergleichen in der deutschen und ukrainischen Sprachen. Für das Erreichen des Ziels wurden folgende Aufgaben gestellt:

- 1) Charakterisierung der zoonymischen Vergleiche als eine besondere Art des Vergleichs;
- 2) Durchführung einer kontrastiven Analyse von zoonymischen Symbolen der deutschen und ukrainischen Sprachen;
- 3) Begutachten von lexikalischen und semantischen Merkmalen der zoonymischen Vergleiche;
- 4) Untersuchung der stilistischen Merkmale von den zoonymischen Vergleichen.

Im ersten Kapitel geht es um die Rolle zoonymisches Vergleichs im System des sprachlichen Weltbildes, und zwar die Funktionen, Struktur, Besonderheiten der Erstellung von zoonymischen Vergleichen und deren Klassifizierung.

Das zweite Kapitel widmet sich der Erfassung der Produktivität von Zoonymen im zoonymischen Vergleich und der kontrastiven Analyse der Stilfarbe,

Synonymie und Antonymie des Vergleiches mit der zoonymischen Komponente in zwei Sprachen und der Untersuchung von Zoonymen in der deutschen und ukrainischen Ethnologie.

Unter Vergleich versteht man das direkte Gegenüberstellen zweier oder mehrerer Sachverhalte, Gegenstände oder sprachlicher Bilder, die zumindest eine Gemeinsamkeit haben.

Vergleiche werden meist mit den Wörtern *als* und *wie* eingeleitet und können einen Gedankengang verstärken oder ein Objekt näher beschreiben.

Vergleich hat eine viergliedrige Struktur "Subjekt – Objekt – Grundlage – Indikator".

Wir haben 395 Beispiele der zoonymischen Vergleiche in der deutschen Sprache und 469 Beispiele der zoonymischen Vergleiche in der ukrainischen Sprache ausgewählt. Die am häufigsten verwendeten Zoonymen in den zoonymischen Vergleichen der ukrainischen Sprache sind: *баран, риба, жаба, кіт, собака, ведмідь, вовк, свиня*. In der deutschen Sprache sind die folgenden Zoonymen am häufigsten verwendet: *Hund, Katze, Kuh, Schwein, Bär, Bock, Fisch, Maus*.

Innerhalb der zwei kulturellen Traditionen wird eine Tendenz beobachtet, dass die zoonotische Komponente meistens negativ ist. Für die deutsche Sprache beträgt die Zahl negativer zoonymischer Vergleiche 72%, für die ukrainische Sprache ist die Zahl 41%.

Neutrale zoonymische Vergleiche betragen 17% in der deutschen Sprache und 21% in der ukrainischen Sprache. Der Anteil von positiven zoonymischen Vergleichen in der deutschen Sprache beträgt 11% und 33% in der ukrainischen Sprache.

Zusammenfassend, weisen diese Unterschiede auf die nationale Spezifität der Vergleiche mit der zoonymischen Komponente hin. Die Geschichte, nationale Merkmale, Natur und Mentalität der Deutschen und Ukrainer sind mit der Art und Weise der Bewirtschaftung, der Verwendung von Tieren, mit den geographischen Merkmalen Deutschlands und der Ukraine verbunden.

Schlüsselwörter: *Zoonym, zoonymische Vergleiche, das sprachliche Weltbild, Synonymie, Antonymie, das Nationalkolorit.*

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алефіренко М.Ф. Теоретичні питання фразеології/ М.Ф. Алефіренко – Харків: Вища школа. Вид-во при ХДУ, 1987. – 133 с.
2. Антонюк М.О. Метафора та її роль в мовній картині світу/ М.О. Антонюк// Мовні і концептуальні картини світу: Зб. наук. пр. – К.: Наукова думка, 2002. – №7. – С. 15-19.
3. Апресян Ю. Д. Образ человека по данным языка: попытка системного описания/ Ю. Д. Апресян// Вопросы языкознания. – 1995. – № 1. – С.45-53.
4. Архангельська А.М. Мовна картина світу у слов'янській фразеології/ А.М. Архангельська // Слов'янський вісник. – 1998. – Вип.1. – С.210-213.
5. Балан Л.Г. Класифікації порівнянь/ Л.Г. Балан// Наук. вісник Чернівець. ун-ту: Зб. наук. пр. – Чернівці, 1997. – Вип.12: Германська філологія. – С. 146-150.
6. Балан Л.Г. Типи художніх порівнянь за морфологічними ознаками/ Л.Г. Балан // Наук. вісник Чернівець. ун-ту: Зб. наук. пр. – Чернівці, 1998. – Вип.41: Германська філологія. – С. 119-122.
7. Белова А.Д. Лексична семантика і міжкультурні стереотипи/ А.Д. Белова// Мовні і концептуальні картини світу: Зб. наук. пр. – К.: Логос, 2002. - №7. – С.18-29.
8. Валуєва І.В. Порівняльне дослідження фразеологічних одиниць із зоосемічним компонентом у парадигматиці та синтагматиці (на матеріалі англійських текстів ХХ століття): Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец.10.02.04. «Германські мови»/ І.В. Валуєва – О., 1996. – 16 с.
9. Вежбицкая А. Язык. Культура. Познание/ А. Вежбицка – М.: Русские словари, 1996. – 416 с.
10. Вишивана Н.В. Лексико-семантичні та лінгво-стилістичні особливості зоонімних художніх порівнянь німецької та української мов/ Н.В. Вишивана// Наук. вісник Вінн. ун-ту: Зб. наук. пр. – Вінниця, 2015. – С. 334-339.

11. Вовк В.Н. Языковая метафора в художественной речи: Природа вторичной номинации/ В.Н. Вовк – К.: Наук. думка, 1986. – 142 с.
12. Воробьев В.В. Лингвокультурология в кругу других гуманитарных наук/ В.В. Воробьев// Русский язык за рубежом. – 1993. – №2-3. – С. 76-101.
13. Гамзюк М.В. Роль емотивного компонента у семантичній структурі фразеологічних одиниць німецької мови/ М.В. Гамзюк// Іноземна філологія: Укр. наук. зб. – Л., 2001. – Вип.112. – С. 142-145.
14. Голубовська І.О. Етнічні особливості мовних картин світу/ І.О. Голубовська. – Монографія, 2-е вид., випр. і доп. – К.: Логос, 2004.
15. Гончарова Т.І. Спільність та специфіка зооморфних картин світу: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец.10.02.01. «Українська мова»/ Т.І. Гончарова – Харків, 1996. – 22 с.
16. Гумбольдт В. фон. Изб. Труды по языкознанию/ В. Гумбольдт – М.: Прогресс. – 2000. – 397 с.
17. Гутман Е.А., Литвин Ф.А., Черемисина М.И. Сопоставительный анализ зооморфных характеристик// Национально-культурная специфика речевого поведения. – М.: Наука, 1997. – С.147-165.
18. Д'якова Т. О. Фразеологічна картина світу як складова мовної картини світу/ Т. О. Д'якова // Лінгвістика – Луганськ: Альма-матер, 2005. – Вип. 1 (4). – С. 136 – 143.
19. Дунаєвська Л.Ф. Українська народна казка/ Л. Ф. Дунаєвська – К.: Вища школа, 1987. – 127с.
20. Задорожна І.П. Зооніми у фразеологічному словнику і художньому тексті/ І. П. Задорожна// Наук. вісн. Чернівець. ун-ту: Зб. наук. пр. – Чернівці, 2003. – Вип.156: Германська філологія. – С. 3-12.
21. Искандерова И.З. Семантико-структурная характеристика сравнительных конструкций немецкого языка. Автореф. дис. на получение учёной степени канд. филол. наук: спец. 10.02.04. «Германские языки»/ И.З. Искандерова – М., 1982. – 16 с.

22. Кіс Т.Є. Еволюція художньої метафори: лінгвокультурний аспект: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд.філол. наук: спец. 10.02.01. «Українська мова»/ Т.Є. Кіс – К., 2001. – 19 с.
23. Коломієць З. Порівняльні фраземи у складі ФСГ “Інтелектуальні якості людини” в українській та німецькій мовах/ З. Коломієць// Нова філологія: Зб.наук.пр. Запорізького держ. ун-ту, 2002. – №3 (14). – С. 100-113.
24. Колшанский Г.В. Объективная картина мира в познании и языке/ Г.В. Колшанский – М.: Наука, 1990. – 107 с.
25. Космеда Т.А. Аксиологічні аспекти прагмалінгвістики: формування і розвиток категорії оцінки/ Т.А. Космеда. – Л.: ЛНУ ім. Івана Франка, 2000. – 349 с.
26. Кочерган М.П. Основи зіставного мовознавства: підручник/ М.П. Кочерган. – К.»Академія», 2006. – 424 с.
27. Кунин А.В. Курс фразеології сучасного англійського мови/ А.В. Кунин – М.: Высшая школа, 1996. – 381 с.
28. Куцик О.А. Слова-символи як образно-смісловий центр формування фразеологізмів (на матеріалі української, російської мов): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: 10.02.01 «Українська мова»; 10.02.02 «Російська мова»/ О.А. Куцик – К., 1997. – 22 с.
29. Лазаренко О.О. Явище дефразеологізації в сучасній німецькій мові/ О.О. Лазаренко// Вісник Луганського національного педагогічного університету імені Тараса Шевченка. Філологічні науки : зб. наук. праць. – Луганськ: Вид-во ЛНПУ "Альма-матер", 2005. – № 9 (89). – С. 132–139.
30. Лебедева Н. М. Введение в этническую и крос-культурную психологию/ Н. М. Лебедева. – М.: Ключ-С, 1999. – 224 с.
31. Лещук Т.Й. В царині мовного інтелекту: на основі нім.-укр.лексичних порівнянь/ Т.Й. Куцик – Л.: Т-во укр.мови ім.Т. Шевченка «Просвіта», 1999. – 216 с.
32. Лисиченко Л.А. Структура мовної картини світу/ Л.А.Лисиченко// Мовознавство. – 2004.– №5/6. – С. 36 – 42.

33. Лобур Н. До характеристики зооморфізмів (на матеріалах української та чеської мов)/ Лобур Н.// Проблеми слов'язознавства. – Л. 1999. – Вип. 50. – С.102–106.
34. М'яснянкіна Л.І. Порівняння в ідиостилі М.О.Шолохова: функціонально-семантичний і прагматичний аспекти: автореф. дис.. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: 10.02.02 «Російська мова»/ Л.І. М'яснікіна – Харків, 2002. – 17 с.
35. Манакін В.М. Когнітивна лінгвістика і контрастивна семантика/ В.М. Манакін// Наукові записки. Сер. Філологічні науки: Зб.наук.пр. Кіровоград. держ. пед. ун-ту ім. Винниченка. – 1999. – Вип.16. – С.10-14.
36. Манакін В.М. Деякі питання контрастивної лексикології слов'янських мов/ В. М. Манакін// Мовознавство, 2003 – №4. – с. 26 – 37.
37. Маслова В. А. Лингвокультурология: Учеб. пос. для студ. высш. учеб. зав./ В. А. Маслова. – М.: “Академия”, 2001. – 208 с.
38. Маслова Т.С. Зооніми у фразеологізмах на позначення зовнішніх рис людини/ Т.С. Маслова. – Луганськ, 2009. – № 6. – С. 28-36.
39. Мацько Л. І. Стилїстика української мови : підручник/ Л. І. Мацько. – К.: Вища шк., 2003. – 462 с.
40. Миллер Е.Н. Природа лексической и фразеологической антонимии/ Е.Н. Миллер – Саратов: Изд-во Саратов, 1990. – 222 с.
41. Молчко О.О. Порівняльні конструкції із зоонімами як перекладознавча проблема (на матеріалі української та англійської мов)/ О.О. Молчко// Наук. вісн. Чернівець. ун-ту. – Чернівці: Рута, 2001. – Вип.114. – С. 165-174.
42. Молчко О.О. Семантика та структура поетичного порівняння (спроба контрастивного аналізу на матеріалі української та англійської мов)/ О.О. Молчко// Іноземна філологія: Укр. наук. зб. – Л., 2001. – Вип.112. – С. 293-297.

43. Нечаєва Н.О. Етнічні символи в українській та німецькій зоонімічних терміносистемах/ Н.О. Нечаєва// Вісник Луганського нац. ун-ту ім. Т.Г. Шевченка. – Луганськ, 2009. – № 13. – С. 23-32.
44. Німецько-український фразеологічний словник: у 2-х т. /уклали: В. І. Гавриш, О. П. Пророченко – К.: Радянська школа, 1981. – 382 с.
45. Новицька І.В. Зоонімічні художні порівняння як джерело дослідження мовної картини світу/ І.В.Новицька // Матеріали Всеукраїнської науково-теоретичної конференції./ Гол. ред. Ямчинська Т.І. – 10 квітня 2014р. – Вінниця: Нілан - ЛТД, 2014. – С. 219-221.
46. Новицька І.В. Особливості продукції та осмислення зоонімічних художніх порівнянь/ І.В. Новицька// Матеріали конференції «Актуальні проблеми лінгвістики та методики викладання іноземних мов у вищому навчальному закладі». – 17-18 квітня 2014 р. – Вінниця: Нілан-ЛТД, 2014 – С.162-164
47. Олексишина Л.Г. До проблеми зоонімічних компаративних фразеологізмів німецької мови (як засіб для характеристики суб'єкта)/ Л.Г. Олексишина// Наук. вісн. Чернівець. ун-ту: Зб. наук. пр. – Чернівці: Рута, 2001. – Вип.114: Германська філологія – С. 92-96.
48. Олексишина Л.Г. Процеси формування та осмислення художніх порівнянь/ Л.Г. Олексишина // Наук. вісн. Чернівець. ун-ту: Зб. наук. пр. – Чернівці: Рута, 1999. – Вип.68: Германська філологія – С. 59-63.
49. Оніщенко Н.А. Когнітивна основа конотації меліоративності та пейоративності у фразеологічних одиницях німецької мови/ Н.А. Оніщенко// Вісн. Харк. нац. ун-ту ім. В.Н. Каразіна. – 2003. – № 586. – С.129-133.
50. Пастух Н.А. Зооморфні образи в українському фольклорі. Образ зозулі”. Автореф. дис. на здобуття наукового ступеня к. філол. н./ Н.А. Пастух// Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів, 2001. – 18с.

51. Пермяков Г.Л. Основы структурной паремиологии / Г.Л. Пермяков. – М.: Русский язык, 1988. – 215 с.
52. Полюжин М.М. Когніція як спеціальний тип набування знань та переробки інформації/ М.М. Полюжин// Проблеми романо-германської філології: Зб.наук.пр. – Ужгород, 2001. – С. 3-8.
53. Попова З. Д. Когнитивная лингвистика/ З. Д. Попова, И. А. Стернин. – М.: АСТ: Восток–Запад, 2007. – 314 с.
54. Потебня А.А. О некоторых символах в славянской народной поэзии./ А.А. Потебня – Х., 1860. – С.1-8.
55. Потебня А.А. Полное собрание сочинений/ А.А. Потебня. – Одесса: Госиздат Украины, 1922. – Т.1: Мысль и язык. – 185 с.
56. Прокопьева С.Н. Метафоризация зоонимов во фразеологических единицах/С.Н. Прокопьева // Лексика и стиль: Сб. науч. тр. – Тверь, 1993. – С. 44-51.
57. Селіванова О. Нариси і української фразеології (психокогнітивний та етнокультурний аспекти): Монографія/ О. Селіванова – К.-Черкаси: Брама, 2004. – 276 с.
58. Селіванова О.О. Актуальні напрями сучасної лінгвістики (аналітичний огляд)/ О.О. Селіванова – К.: Фітосоціоцентр, 1999. – 148 с.
59. Сімонок В.П. Мовна картина світу. Взаємодія мов/ В.П.Сімонюк – Х.: Основа, 1998. – 169 с.
60. Соколовська Ж.П. Картина світу та ієрархія сем/ Ж.П. Соколовська// Мовознавство. – 2002. – №6. – С. 87-91.
61. Степаненко В.А. Зоонимы в немецком словообразовании (к проблеме соотношения сложного слова и словосочетания): автореф. дис. На получение ученой степени канд. филол. наук: спец. 10.02.04. «Германские языки»/ В.А Степаненко. – М., 1992. – 16 с.
62. Телия В.Н. Коннотативный анализ семантики номинативных единиц/ В.Н. Телия. – Москва, 1985 – 198 с.

63. Тимощук Н.П. Порівняльні та компаративні фразеологізми Йозефа Рота/ Н.П. Тимощук // Наук. вісн. Чернівець. ун-ту: Зб. наук. пр. – Чернівці: Рута, 2003. – Вип.168: Германська філологія. – С. 95-103.
64. Тумачок С.С. Зооніми як складова порівняння на позначення рис характеру людини/ С.С. Тумачок// Наук. вісник Сум. ун-ту: Зб. наук. пр. – Суми, 2017. – С. 496-499
65. Ужченко Д. В. В основі – порівняння/ Д.В. Ужченко// Урок української. – 2000. – №9. – С.21-22.
66. Ужченко Д.В. Семантика українських зоофразеологізмів в етнокультурному висвітленні: автореф. дис. на здобуття наук. степеня канд. філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова»/ Д.В. Ужченко. – Харків. держ. пед. ун-т ім. Г.Сковороди. – Х., 2000. – 18 с.
67. Хіжняк К.П. Лінгвоспецифічні концепти в українській мовній картині світу/ К.П. Хіжняк// Вісник Луганського нац. ун-ту ім. Т.Г. Шевченка. – Луганськ, 2009. – № 13. – С. 78-82.
68. Хованская З.И Стилистика французского языка/ З.И Хованская – М.: Высшая школа, 2004. – 416 с.
69. Чабаненко В.А. Стилїстика експресивних засобів української мови./ В.А. Чабаненко – Запоріжжя, 2002 – С. 16 – 47.
70. Чабаненко В.А. Стилїстика експресивних засобів української мови / В.А. Чабаненко. – Запорізький держ. ун-т. – Запоріжжя, 2002. – 351 с.
71. Шаклеин В.М. Лингвокультурное содержание языка: к проблеме мотивации содержания лингвокультурной картины мира // Россия и Запад: Диалог культур./ В.М. Шаклеин – М.: МГУ, 1988. – С.275-295.
72. Щербань Н.П. Структурно-семантичні особливості фразеологізмів німецької мови: Навч. посіб./ Н.П. Щербань. – Чернівці: Рута, 2002. – 70 с.
73. Ярова Л. О. Особливості міжмовних еквівалентів англійських зоофразеологізмів в аспекті перекладу/ Л.О. Ярова // Культура народів Причорномор'я. – №5, том № 3– Сімферополь, 2003. – С. 150–155.

74. Annette von Droste-Hulshoff *Samtliche Erzählungen/ Annette von Droste-Hulshoff* – Харків: Ранок-НТ, 2003. – 240 с.
75. Dietmar R. *Fabeln, Parabeln und Gleichnisse / R. Dietmar.* – München; Wien; Zürich, 1995. – 370 S.
76. Dietz H.U. *Rhetorik in der Phraseologie. Zur Bedeutung rethorischer Stilelemente im idiomatischen Wortschatz des Deutschen / H. U. Ditz.* – Tübingen: Niemeyer, 1999. – 423 S.
77. Elm T. *Die Parabel. Parabolische Formen in der deutschen Dichtung des 20 Jahrhunderts / Elm T., Hiebel H.* – Frankfurt am Main, 1986. – 380 S.
78. Hallsteinsdóttir E. *Das Verstehen idiomatischer Phraseologismen in der Fremdsprache Deutsch / E. Hallsteinsdóttir.* – Hamburg: Kovac, 2001. – 332 S.
79. Haverkamp A. *Theorie der Metapher/ Anselm Haverkamp.* – 2., um ein Nachw. zur Neuausg. – Darmstadt:Wiss. Buchges., 1996. – 512 S.
80. Heinrich Mann. *Die Jagd nach Liebe.* – Berlin und Weimar: Aufbau-Verlag, 2001 – 449 s.
81. Kurz G. *Metapher, Allegorie, Symbol / G. Kurz.* – Tübingen: Niemeyer, 2007. – 264 S.
82. Pfau-Effinger B. *Gesellschaft und Tiere. Soziologische Analysen zu einem ambivalenten Verhältnis /B. Pfau- Effinger, S. Buschka.* – Wiesbaden: Springer VS, 2013. – 78 S.
83. Pilz K.D. *Phraseologie/ K. D. Pilz.* – Stuttgart: Metzler, 1981. – 147 S.
84. Riesel E. *Deutsche Stilistik/ E. Riesel, E. Schendels.* – К.: Молодь, 1981. – 528 с.
85. Sowinski B. *Deutsche Stilistik/ B. Sowinski.* – Fischer Taschenbuch Verlag, 1992. – 372 S.
86. Thurmair M. *Vergleiche und Vergleichen. Eine Studie zur Form und Funktion der Vergleichsstrukturen im Deutschen/ M. Thurmair.* – Tübingen: Niemeyer, 2001. – 319 S.
87. Weise O. *Blicke in das Leben und das Wesen unserer deutschen Sprache/ O.Weise.* – Berlin: Akademie, 1923. – 213 S.

ДОДАТОК

Порівняльна таблиця ЗХП української та німецької мов

Тварина/ das Tier	ЗХП в німецькій мові	ЗХП в українській мові
Aal/ вугор	glatt wie ein Aal sein; dünn wie ein Aal sein; geschmeidig wie ein Aal sein; sich wie ein Aal krümmen; sich wie ein Aal winden.	
Adler/ орел	kühn wie ein Adler sein; schneller als ein Adler fliegen; wie auf Adlerflügeln gebettet (getragen) werden.	дужий / сильний, як орел; літа, як орел; чоловік, як орел.
Affe/ мавпа	flink wie ein Affe sein; wie ein vergifteter Affe rennen; wie ein lackierter Affe dastehen; wie ein Affe auf dem Schleifstein sitzen; wie ein Affe schwitzen; wie ein pensionierter Affe aussehen; sich wie ein wildgewordener Affe benehmen; wie vom wilden Affen gebissen sein;	подивитись як мавпа.
Ameise/ мураха	fleißig wie eine Ameise sein; emsig wie eine Ameise sein; wie im Ameisehaufen.	роботящий, як мураха.
Bär/ ведмідь	gesund wie ein Bär sein; brummig wie ein Bär sein; plump wie ein Bär sein; stark wie ein Bär sein;	здоровий/ великий, як ведмідь; біжить, як ведмідь; дужий, як ведмідь;

	<p>hungrig wie ein Bär sein; unbeholfen wie ein Bär sein; ungeschickt wie ein Bär sein; wie ein Bär schlafen; wie ein Bär schnarchen; wie ein Bär tanzen; wie ein Bär saufen.</p>	<p>волохатий / патлатий, як ведмідь; звивається, як ведмідь у танці; іде, наче ведмідь; ласий, як ведмідь до меду; лінивий, як ведмідь; спішить, як ведмідь за горобцями; спати, як ведмідь.</p>
Biene / бджола	<p>fleißig wie eine Biene sein; emsig wie eine Biene sein; wie Bienen an einem Honigtopf kleben; wie eine Biene saufen; es ist, als wenn 's die Bienen zusammengetragen hätten.</p>	<p>гудуть, як бджоли у вулику; робоча, як бджола; маса дивиться на інтелектуала, як бджола на трутня;</p>
Bock / баран	<p>stur wie ein Bock sein; steif wie ein Bock sein; dumm wie ein Bock sein; rot wie ein gestochener Bock sein; keusch wie ein Bock um Jakobi sein; geil wie ein Bock sein; wie ein Bock schielen; wie ein Bock stinken; wie ein Bock springen; sich auf etwas verlassen wie der Bock auf die Hörner; Augen haben wie ein abgestochener Bock; die Augen wie ein abgestochener Bock verkehren; es kommt ihm, wie dem Bock die Milch.</p>	<p>вилупив очі, як баран; витріщив очі, як баран на нові ворота; витріщив очі, як зарізаний баран; дурний, як баран; кучерявий, як баран; упертий, як баран; розбирається, як баран на зорях; уперся, як баран у сіно; хороша парочка, як баран та ярочка; ходить, як овечка, а буцкає, як баран.</p>
Chamäleon / хамелеон	<p>sich wie ein Chamäleon verändern; wie ein Chamäleon seine</p>	<p>вірний, як хамелеон своїй природі.</p>

	Farbe wechselt.	
Dachs / борсук	<p>faul wie ein Dachs sein; frech wie ein Dachs sein; schlau wie ein Dachs sein; wie ein Dachs arbeiten; wie ein Dachs essen; wie ein Dachs schlafen; wie ein Dachs schnaufen; von seinem eigenen Schmalz (Fett) wie ein Dachs leben; immer zu Hause wie ein Dächschen sein; sich wie ein Dachs wehren; sich innen wie ein Dachs halten.</p>	
Drache / дракон	wie ein Drache auf seinen Schätzen liegen.	не такий страшний дракон як драконівська демократія.
Eichhörnchen / білка	flink wie ein Eichhörnchen sein; Ohren wie ein Eichhörnchen haben.	крутиться, як білка в колесі; руда, як білка.
Elefant / слон	sich wie ein Elefant im Porzellanladen benehmen; ein Gemüt haben wie ein Elefant; ein Gedächtnis haben wie ein Elefant.	вуха, як у слона; дужий, як слон; ходить, як слон; лінивий, як слон; неповороткий, як слон; сильний, як слон; повертається, як слон.
Elster / сорока	diebisch wie eine Elster sein; zänkisch wie eine Elster sein; spöttisch wie eine Elster sein; schlau wie eine Elster sein; wie eine Elster schwatzen; wie eine Elster stehlen.	біла, як сорока; вертиться, як сорока на тину; говорить, як сорока скрекоче; живе, мов сорока на тину; заглядає, як сорока в кістку; заливається, як сорока на гілці; мовчить, як сорока в гостях;

		вік жива, як сорока на тернині: вітер повернувся — полетіла; примостився, як сорока на кілку; скаче, як сорока; щебече, як сорока.
Ente/ качка	wie eine bleierne Ente schwimmen; wie eine Ente watscheln; wie eine Ente schnattern.	чуткий, як качка; викупується, як качка; хлюпочеться, як качка; ходить, як качка;
Esel/ осел	störrisch wie ein Esel sein; wie Buridans Esel dastehen; wie ein Esel schnarchen; wie der hoffärtige Esel sein; dazu wie der Esel zum Lautenschlagen passen; bepackt wie ein Esel sein; beladen wie ein Esel sein; etw. passt wie einem Esel die Stiefeln; wie ein Palmesel aufgeputzt sein.	впертий, як осел; дурний, як осел; нав'ючений, як осел; клаповухий, мов осел; розвісив вуха, як осел; слуха, як осел черевом; тямить, як осел на піснях.
Eule/ сова	klug wie die Eulen sein; wie eine alte Eule aussehen; wie eine Eule aussehen; ein Gesicht machen wie eine Eule am Mittag; so voll wie eine Eule sein (berauscht sein); wie Eule unter den Krähen leben.	бачить, як сова світло; бачить, як та сова вночі; вис, як сова; витріщив очі, як сова; кричить, наче сова; не бачить світла, як сова вдень; сонний, як сова; вчепився, як сова кігтями; подібний, як сова на яструба; напустила брови, як сова.
Falke/ сокіл	Augen haben wie ein Falke; schneller als ein Falke fliegen.	злетів у небо, як сокіл; літає, мов сокіл; парубок, як сокіл; сміливий, як сокіл; людям таке як постіл, а мені таке як сокіл.

Fisch / риба	<p>stumm wie ein Fisch sein; mager wie ein Stockfisch sein; kalt wie ein Fisch sein; schweigsam wie ein Stockfisch sein; munter wie ein Fisch im Wasser sein; gesund wie ein Fisch im Wasser sein; fröhlich wie ein Fisch im Wasser sein; frei wie ein Fisch im Wasser sein; wie ein Fisch schwimmen; sich wie ein Fisch im Wasser abmühen; wie ein Fisch im Netz zappeln; sich wie ein Fisch auf dem Trockenen fühlen; sich wie ein Fisch im Wasser fühlen; sich wie ein Backfisch benehmen.</p>	<p>гуляє, як риба в морі; загибає, як риба без води; крутиться, як риба в ополонці; мовчазний, як риба; плаває, як риба; живуть між собою, як риба з водою; думка мов риба — якщо перебуває на поверхні, то вже майже мертва; викрутився, як в'яла риба; німий, як риба; жвавий, як риба в річці; козак з бідною, як риба з водою; плаче, як риба в неволі; плеще, як риба хвостом; почував себе, як риба в воді; слаба стала, як риба в'яла; така пара, як риба з волом; хлюпочеться, як риба.</p>
Fliege/ муха	<p>matt wie eine Fliege sein; frech wie eine Fliege sein; wie Fliegen sterben; wie Fliegen umfallen; wie die Fliege aus der Buttermilch ziehen; so notwendig sein, wie die Fliege in der Suppe.</p>	<p>допався, як муха до меду; клятий (кусається), як муха в спасівку; швидкий, як муха в окропі; вона співає, як муха в глечику; диба, мов муха по сметані; заліз, як муха в патоку; звивається, як муха в коломазі; Їсть, як муха; липне до мене, як муха до меду; ударив, як муха крилом зачепила; співає, як муха в глечику; назойливий, як муха;</p>

		пропав, як муха взимку; сонний, як муха; ходити, як сонна муха.
Floh / блоха	jemand steckt voller Unarten (Schulden) wie der Hund voll Flöhe.	вчепився, як блоха до кожуха; така правда, як блоха кашляє.
Frosch/жаба	sich wie ein Frosch aufblasen; wie ein geprellter Frosch daliegen; kalt wie ein Frosch sein; wie ein Frosch saufen; dasitzen wie ein Frosch auf der Gießkanne; hüpfen wie ein Frosch im Mondschein.	виглядає, як жаба з калюжі; дметься, як жаба в болоті; бовкнув, як жаба в болото; вирячкуватий, як жаба; витріщив очі, як жаба; дивиться, як жаба; дметься, як жаба проти вола; зелена, як жаба; набрався, як жаба мулу на вітер; надувся, як жаба на пеньку; пливе, як жаба; посиніла, як жаба; роззявив губу, як жаба на гусінь; розлютився, як жаба на каченята; скаче, як жаба; співає, як жаба на кладці; так говорить, як жаба в болоті; ускочив, як жаба у жар; холодний, як жаба;
Fuchs/ лисиця (лис)	rot wie ein Fuchs sein; schlau wie ein Fuchs sein; wie Füchse stehlen; wie Füchse riechen; wie ein naßer Fuchs stinken; wie ein Nest voll Füchse stinken; eine Kindsmagd sein, wie der Fuchs ein Ganshirt, und	меле язиком, як лисиця хвостом; накрився, мов лисиця хвостом; так печеться, як лисиця вовка пекла; хитрий, як лисиця; зрадлива молодиця хитра, як лисиця; хазяйнує, як лисиця в

	<p>der frißt sie; er ist darauf aus wie der Fuchs auf die Henne; machen wie der Fuchs mit den Trauben; darüber hersein wie der Fuchs über den Hühnern.</p>	<p>курнику; в очі, як лис, а за очі, як біс; попав, як лис у пастку; в'ється, як лисиця.</p>
Gans/ гуска	<p>wie eine Gans gackern; wie eine Gans schnattern; wie eine Gans watscheln; aussehen, wie die Gans, wenn's donnert; schielen wie eine Gans, wenn's donnert; wie eine gerupfte Gans aussehen; ein Gesicht machen, wie die Gans, wenn's wetterleuchtet; er ist so dumm, daß ihn die Gänse beißen;</p>	<p>несе голову високо, як гуска; хитрий, як Панасова гуска; хитрий, як чорт, дурний, як гуска, а упертий, як свиня; гордий, як гусак на вигоні.</p>
Hahn/ півень	<p>streitsüchtig wie zwei Hähne sein; rot wie ein Zinshahn sein; nass wie ein Hahn sein; wie zwei Hähne aufeinander losgehen; nackt und bloß wie ein geruppter Hahn sein; wetterwindisch wie ein Hahn auf dem Turme sein; wie ein Hahn hochgehen; einherstolzieren wie der Hahn auf dem Mist; von etw. soviel verstehen wie der Hahn vom Eierlegen.</p>	<p>співає, як півень на току; червоний, як півень. забіякуватий, як півень; часто, як півень несеться; зціпились, як два півні; як півень розмальований; як півень без гребня.</p>
Hai/ акула	<p>sich einer Sache wie ein Hai bemächtigen.</p>	
Hase/ заєць	<p>furchtsam wie ein Hase sein; wie ein Hase davonlaufen; wie der Hase im Kraut sitzen;</p>	<p>вдався у ріст, як заєць у хвіст; величається, як заєць хвостом; лякливий, як заєць;</p>

	sich auf seine Stärke verlassen wie die Hasen; standhalten wie der Hase bei der Trommel.	бігає, як заєць довгоногий; бігає, як солоний заєць; боїться, як заєць бубна; сміливий, як заєць; вирвався, як заєць з конопель; вирвався, як заєць з-під куща; волочиться, як солоний заєць; дивується, як заєць у вересні; прищулився, як заєць; прудкий, як заєць; спить, як заєць полоханий; стриба, як заєць; труситься, як заєць;
Heidelerche/ жайворонок	wie eine Heidelerche singen;	весела, як весняний жайворонок; заговорить, як жайворонок защебече; припадає, як жайворонок до землі; співає, як жайворонок.
Hering / оселедець	dünn wie Hering sein; mager wie ein Hering ohne Rogen sein; wie die Heringe in der Tonne zusammenleben; in der Straßenbahn wie die Heringe sitzen (stehen); wie ein ausgeweideter (ausgenommener) Hering sein.	Не хватає натхнення, як оселедцю солі.
Heuschrecke/ коник	wie die Heuschrecken kommen; wie ein Heuschreckenschwarm kommen.	
Hirsch/ олень	frisch wie ein Hirsch sein; flink wie ein Hirsch sein;	

	<p>munter wie ein Hirsch sein; wie ein Hirsch tanzen; wie ein Hirsch laufen; wie ein Hirsch springen.</p>	
Huhn/ курка	<p>wie ein kopfloses Huhn davonlaufen; wie ein aufgeschrecktes Huhn davonlaufen; sich wie Müllers Hühnchen nähern; wie ein krankes Hühnchen aussehen; wie ein gerupftes Huhn nach dem Regen aussehen; j-d sieht aus, als hätten ihm die Hühner das Brot weggefressen; wie eine Henne auf der heißen Platte sein.</p>	<p>носитесь, як курка з яйцем; впав у біду, як курка в борщ; змерз, як курка на дощі; кублиться, як курка на яйцях; мокрий, як курка; написав, мов курка лапою; не бачить світа, як курка зерна; обскубаний, як курка з базару; ховається, наче курка від дощу; ходить, як мокра курка; клює носом, як курка просо; пам`ять, як у курки; розум, як у курки.</p>
Hund / собака	<p>treu wie ein Hund sein; kalt wie eine Hundeschnauze sein; bekannt wie ein bunter (schleckiger) Hund sein; nass wie ein Mops sein, dem es ins Gesicht regnet; nass wie ein Pudel sein; treu wie ein Kettenhund sein; wie ein Hund sterben (verrecken, krepieren); wie die jungen Hunde herumtollen; etwas abschütteln wie der Hund den Regen; schneiden, wie ein toter Hund beisst; wie ein junger Hund</p>	<p>як собака за возом бігає; старий, як собака; ховається, як собака від мух; бреше, як собака; жалує, як собака палку; завив, як собака; здумався, як собака в човні; запінився, як скажена собака; і замерз, як пес, і голодний, як собака; красива, як собака сива; набрався, як собака блох; багата, як собака кудлата; безрідний бурлака, як собака; бігає, як собака без</p>

	<p>frieren; wie ein Schlosshund heulen; wie ein Hund leben; wie ein Hund den Schwanz einklemmen; wie ein begossener Hund den Schwanz hängen lassen; j-m wie ein Hund nachlaufen; wie Hund und Katze leben; wie ein geprügelter Hund dastehen; wie die Hunde um einen Knochen raufen; soviel dazutaugen, wie ein toter Hund zum Bellen; auf seinem Geld wie der Hund auf dem Heu liegen; j-n wie einen Hund behandeln (verprügeln); j-n wie einen Hund abknallen (erschlagen); j-n wie einen Hund verscharren (begraben);</p>	<p>хвоста; бігає, як собака по хаті; вертиться, як собака; виє, як собака в гречці; визвірився, як собака; виляє, як собака; вредний, як собака; гавкає, мов собака на прив'язі; голодний, як собака; гуляє, як собака на прив'язі; дивиться, як собака на висівки; добрий, як собака; душить, як собака кота; жив, як пес, загинув, як собака; збирає, як собака кістки; злий, як собака; змерз, як собака взимку; качається, як собака на відлигу; ладять, як собака а кішкою; лащиться як собака; любить, як собака дідька; любить, як собака кота; любить, як собака палицю; любить, як собака цибулю; моторний, як собака чорний; не рвися, як собака на ланцюгу; облесливий, як собака; побіг, як собака за возом; погуляв, як собака на мотузку; сучає, мов собака за києм (палицею); будує, як собака хату; змерз, як собака.</p>
--	---	--

Igel/ їжак	borstig wie ein Igel sein; das passt wie der Igel zur Türklinke; das passt wie der Igel zum Handtuch; wie ein Igel saufen; sich wie ein Igel zusammenrollen.	колючий, як їжак; повзе, як їжак.
Iltis/ тхір	schlau wie ein Iltis sein.	шкідливий, як тхір; дома , як лев, а на війні – тхір; смердить, як тхір.
Kaninchen/ кріль	sich wie die Kaninchen vermehren; wie das Kaninchen auf die Schlange starren.	плодитись, як кролі.
Kalb/ теля	mutwillig wie ein Kalb sein; Augen machen wie ein abgestochenes Kalb; wie ein junges Kalb herumtollen; die Augen verdrehen wie ein Kalb; wie ein Mondkalb in die Gegend gucken.	вскочив, як сліпе теля в яму; дивиться, як теля на нові двері; бігає, як теля; думав розумом, як дохле теля хвостом; дурний, як боже теля; дурний, як теля; кидає словами, як теля хвостом; напився, як теля; розуміється, як теля на пирогах; скаче, як теля на мотузку; труситься, як молоде теля; ходить, як теля за коровою; чорнобрива, як руде теля.
Kater / кіт	verliebt wie ein Kater sein; besoffen wie ein Kater sein; wie ein verliebter Kater herumstreichen; aussehen wie ein Kater, der Mäuse gefressen hat und sie nicht verdauen kann.	великий, як кіт навсидячки; великий, як світ, а дурний, як кіт; добрався, як кіт до сала; дружать, як кіт з собакою;

		<p>зробив, як кіт наплакав; грається, як кіт з мишею. дивиться, як кіт на сало; ласий, як кіт на ковбасу; ловить, як кіт шпака; любить, як кіт сметану; мокрий, як кіт; носиться, як кіт з оселедцем; пишається, як кіт на глині; працює, як кіт на печі; примостився, як кіт на сонці; спішить, як кіт на драбину; як кіт в салі; живучий, як кіт; почав обід – мовчу, як кіт; честь, як котіві за сметану.</p>
<p>Katze / кішка</p>	<p>nass wie eine Katze sein; naschhaft wie eine Katze sein; listig wie eine Katze sein; schlau wie eine Katze sein; mager wie eine Katze sein; schmeichlerisch wie eine Katze sein; diebisch wie eine Katze sein; zäh wie eine Katze sein; treu sein wie eine Katze bei süßer Milch; treu sein wie die Katze im Speisegewölbe; wie eine Katze auflauern; wie eine Katze schmeicheln; wie eine Katze krummbuckeln; sich wie Hund und Katze verstehen;</p>	<p>досада шкребе, як кішка лапою; любляться, як кішка з собакою; Козак— як кішка, як не кинь — на ноги впаде.</p>

	<p>wie eine Katze saufen; wie die Katze auf die Maus passen; Samtpfötchen wie eine Katze haben; wie eine Katze aussehen, die Sahne geleckt hat; wie die Katze um den (heißen) Brei herumgehen; wie die Katze immer wieder auf die Füße fallen; wie Katzendreck schmecken; zu j-m passen, wie eine Halskrause zur Baumkatze; sich davonstehlen wie die Katze vom Taubenschlag; etwas klingt, wie wenn man einer Katze auf den Schwanz tritt; mit j-m wie die Katze mit der Maus spielen.</p>	
Krebs / рак	<p>rot wie ein Krebs sein; rot wie ein gesottener Krebs werden.</p>	<p>вишептавсь, як рак у торбі; жвавий, як рак на греблі; лізе, як рак; вчепився, як рак за берег (штани); лізе назад, як рак; пішов, як рак по дріжджі; почервонів, як рак печений; розчервонівся, як рак; сів, як рак на мілкому; танцює, як рак на льоду; щипається, як рак.</p>
Kuckuck /зозуля	<p>wie der Kuckuck seine Eier in fremde Nester legen; sich wie ein Kuckucksei ausnehmen.</p>	<p>ховається, як зозуля від горобців; говорить, мов зозуля кує; кує, як зозуля; рябий, як зозуля.</p>
Kuh / корова	<p>bekannt wie eine bunte Kuh sein; schamlos wie eine Kuh</p>	<p>спритний, як корова на льоду; пропало, як корова</p>

	<p>sein; wie die Kuh vorm neuen Tor (Scheunentor) stehen; es ist finster wie in einer Kuh; wie eine Kuh saufen; dazu taugen wie die Kuh zum Seiltanzen; etwas passt j-m hinein, wie eine Kuh in die Akademie; soviel von etwas verstehen wie die Kuh vom Sonntag; wie von der Kuh gebissen sein; dastehen wie die Kuh, wenn's donnert; einen Geschmack wie eine Kuh haben; zu etwas Lust haben wie die Kuh zum Messer; sich bekehren wie Hintermeiers Kuh.</p>	<p>язиком злизала; дивиться, як корова; здорова, як корова; лінивий, як бондарова корова; не волочися, як Федькова корова; пишається, як корова в хомуті; прийде покова, зареве дівка, як корова; реве, як корова; танцює, як корова на льоду; ходить, мов корова; ходить, як корова за тиллятем; нещасна, як подільська корова; ляпає язиком, як корова хвостом.</p>
Lachs/ лосось	springen wie ein (junger) Lachs.	
Lamm / ягня	<p>geduldig wie ein Lamm sein; unschuldig wie ein Lamm sein; fromm wie ein Lamm sein; sich wie ein Lamm zur Schlachtbank führen lassen; wie ein Lamm zur Schlachtbank gehen; das Herz hupft j-m wie ein Lammschwanz; sich wie ein Lämmerschwanzen regen.</p>	<p>лагідна, як ягня; безвинне, як ягня.</p>
Löwe/ лев	<p>kühn wie ein Löwe sein; hungrig wie zehn wilde Löwen sein; wie ein gereizter Löwe auf j-n losfahren; wie ein Löwe brüllen; wie ein Löwe kämpfen.</p>	<p>сильний, як лев; ставився (вихвалявся), як лев, а загинув, як муха; дома лев, а на війні тхір.</p>

Luchs/ рись	wie ein Luchs aufpassen; schlau wie ein Luchs sein; Ohren wie ein Luchs haben; Augen wie ein Luchs haben.	
Maikäfer/ хрущ	wie ein Maikäfer strahlen.	Як хрущі гудіти.
Maulwurf / кріт	blind wie ein Maulwurf sein.	любить роботу, як кріт сонце; сидить, як кріт у норі; сліпий, як кріт; розбирається, як кріт у зорях.
Maus/миша	nass wie eine gebadete Maus sein; nass wie eine Kirchenaussehen; arm wie eine Kirchenmaus sein; hungrig wie eine Kirchenmaus sein; still wie ein Mäuschen sein; flink wie eine Maus sein; wie Mäuse in der Speckseite leben; j-d tut wie die Maus am Faden; wie eine Maus auf einen Elefanten passen; wie ein Topf voll Mäuse aussehen.	тремтить, як миша перед котом; вискочив, як миша з борошна; закліпав, наче миша у висівках; бігас, мов перелякана миша; бідний, як церковна миша; гризе, наче миша; загинув, як руда миша; надувся, як миша на крупу; пищить, як миша; сидить, як миша під віником; така пара, як миша з вовком; шастас, мов миша у пастці.
Motte/ міль	wie die Motten ans Licht fliegen.	
Mücke/ комар	frech wie eine Mücke sein.	скільки заробив, як комар надзиччав; пищить, як комар; сильний, як комар.
Murmeltier/ бабак	wie ein Murmeltier schlafen.	
Nachtigall / соловей	wie eine Nachtigall singen.	заливається, як соловейко на калині; заспівала, мов соловейко

		защебетав; свистить, як соловейко; співає, як соловейко.
Nashorn / носоріг	etw. wissen (verstehen) wie ein Nashorn vom Zitherspiel	
Ochse / бик (віл)	dumm wie ein Ochse sein; stur wie ein Ochse sein; aufgeputzt (geschmückt) wie ein Pflingstochse sein; wie der Ochse am (vorn) Berge dastehen; sich wie ein Ochse im Porzellanladen benehmen; etwas passt, wie dem Ochsen ein Sattel; etwas taugt dazu, wie der Ochse zum Seiltanzen.	величається, як куций бик у череді; здоровий, як бик ; молодик, як бик; наївся, як бик; не волочися, як Борисів бик; живе собі, як бик у царині; ганяє, як куций бик по череді; голова, як у бика; допавсь, як віл до браги; бере, як віл на роги (як вола за роги); говорять, як віл реве; захекався, як віл у борозні; здібний, як віл до корита; лежить, як віл; лінивий, як віл; пнеться, як віл на рогатці; повертається, як віл; працює, як чорний віл; чоловік, як стовп, а робить, як віл; швидкий, як віл у плузі; гне шию, як віл у ярмо.
Otter / видра	wie ein Otter stinken.	
Pfau/ павич (пава)	eitel (stolz) wie ein Pfau sein; gespreizt wie ein Pfau sein; aufgedonnert wie ein Pfau sein; herausgeputzt wie ein Pfau sein; wie ein Pfau einherstolzieren;	гарний, як павич; гордий, як павич; розкішний, мов павич; дівчина, як павич; нарядилась, як павич, а кричить, як павич; походжає, як павич; ходить, мов павич.

	wie ein Pfau Rad schlagen; wie ein Pfau ohne Schwanz sein.	
Pferd/ кінь	singen, wie ein altes Pferd hustet; arbeiten wie ein Pferd; j-m wie einem lahmen Gaul zureden; j-m gut zureden wie einem kranken Pferd.	гребе, як кінь копитом; бігає, як кінь; дурний, як турецький кінь; мотає головою, як норовистий кінь; трактор без палива, як кінь без корму; хропе, як кінь; не хоче, як кінь вівса.
Puter / індик	wie ein Puter rot sein.	грамотний, як попів індик; надувся, як індик; ходить, як індик Переяславський.
Rabe/ворон	alt wie ein Rabe sein; schwarz wie ein Rabe sein; wie ein Rabe krächzen; wie die Rabe stehlen.	думка, як той ворон кричє; каркає, як ворон; чорний, як ворон.
Ratte /щур	wie eine Ratte schlafen; schlau wie eine Ratte sein; wie eine erstickte Ratte sein.	виглянув, як щур з борошна; сидить, як щур у горах.
Reh / косуля	anmutig wie ein Reh sein; schlank wie ein Reh sein; scheu wie ein Reh sein.	
Sau/ Schwein /свиня	sich anstellen wie die Sau zum Haarkräuseln; sich wie eine gesengte Sau benehmen; etw. passt wie der Sau das Halsband; so dick hinter den Ohren haben wie die Sau die Läuse; wie eine gestochene Sau bluten; mit j-m umgehen wie die Sau mit dem Bettelsack; wie eine Sau schwitzen; wie eine gestochene Sau	розбалакалась, як свиня з гускою; хороший, як свиня в дощ; знається, як свиня на перці; командує, як свиня мішком; кучерявий, як свиня; набрався, як свиня; нализався, як свиня з корита; барложиться, як свиня в соломі; благородна, як свиня городня;

	<p>schreien; wie eine gesengte Sau laufen; davonlaufen wie die Sau vom Trog; Augen machen, als ob die Sau sichten. fett wie ein Schwein sein; glücklich wie ein Schwein im Schlamm sein; schmutzig wie ein Ferkel sein; dastehen wie ein abgestochenes Schwein; wie ein Schwein schwitzen; wie ein Schwein bluten; wie ein Schwein schnarchen; wie ein Schwein besoffen sein; wie das Schwein aus dem Stall fortlaufen; er ist so dumm, daß ihn die Schweine beißen.</p>	<p>величається, як свиня в берлозі; величається, як свиня в дощ; вирядилась, як свиня в наритники; вишкірив зуби, як породиста свиня; говорить, мов свиня хрюкає; допався, як свиня до браги; завив, як свиня в попелі; зажерливий, як свиня; зарився в добрі, як свиня в багні; їсть, як свиня; не будь така, як панова свиня; плямкає, як свиня; подібний, як свиня на коня, тільки шерсть не така; породиста, як свиня; унадився, як свиня в моркву; упертий, як свиня; чистий, як свиня в дощ; знає смак, як свиня в апельсинах; убравсь, як свиня в мішок.</p>
Schaf /вівця	<p>dumm wie ein Hinterviertel vom Schafe sein; furchtsam wie ein Schaf sein; sanft wie ein Schaf sein; geduldig wie ein Schaf sein; durcheinander laufen wie eine Herde Schafe.</p>	<p>розбрелись, як вівці без пастуха; стоять, мов вівці; бились, як вівці; буду сива, як вівця, а не піду за вдівця; вівця, як клубок; дівка, як вівця; крутиться, як вівця; ходить, як блудна вівця.</p>
Schmetterling/метелик	<p>wie ein Schmetterling von einer Blume zur anderen gaukeln;</p>	<p>летить, як метелик на вогонь;</p>

	wie ein Schmetterling aus der Puppe kriechen.	
Schlange /змія (гадюка)	falsch wie eine Schlange sein; listig wie eine Schlange sein; klug wie eine Schlange sein; schlau wie eine Schlange sein; sich wie eine Schlange winden (ringeln); wie eine Schlange beißen; wie eine Schlange fauchen (zischen).	сердиться, як змія; сичить, як змія; в'ється, як гадюка; звивається, як гадюка; злий, як гадюка; панщина, як гадюка, життя наше отруїла; простий, як свиня, а лукавий, як гадюка.
Schnecke/равлик	wie eine Schnecke kriechen; wie eine Schnecke schleichen; langsam wie eine Schnecke sein.	повільний, як равлик.
Spatz /горобець	wie ein Spatz essen; arm wie ein Spatz sein; wie ein Rohrspatz schimpfen; wie ein Rohrspatz fluchen; frech wie ein Rohrspatz sein.	веселий, як горобець; виглянув, як горобець з сідла; вилетів, як горобець із стріхи; живе, як горобець під стріхою; маленький, як горобець; молодець, як печений горобець; пішов старий у танець, як мокрий горобець; стрибає, як горобець; цвірінчить, як горобець; їсть, так як горобець.
Spinne/павук	giftig wie eine Spinne sein.	заснував, як павук муху; обжився, як павук;
Stinktief/скунс	wie ein Stinktief riechen.	тхнути, як скунс.
Storch/лелека	wie der Storch im Salat sein.	довгоногий, як лелека.
Taube/ голуб	wie die Tauben turteln; es geht zu wie in einem Taubenschlag.	люблю свою любку, як голуб голубку; сизий, як голуб.

Vogel/птах	<p>frei wie ein Vogel sein; sich wie ein Lockvogel entpuppen; wie ein kranker Vogel in der Erde hocken; wie ein Vögelchen essen; j-m ist so wohl wie dem Vögelchen im Hanfsamen; singen wie die Vögel im Hanfsamen.</p>	<p>вилетіло, як мак, а учинило, як птах; влетів, як птах; б'ється, як пташка в клітці; весела, як пташка; говорить, наче пташка щебече; людина без мрій, як пташка без крил; співає, як пташка; щастя з рук вилетіло, як пташка з сітки; щебече, як пташка.</p>
Wolf/вовк	<p>hungrig wie ein Wolf (sieben Wölfe) sein; sich bessern wie ein junger Wolf; wie ein schwarzer Wolf zur weißen Ziege passen; draufschlagen wie der Bauer auf den Wolf; wie ein Wolf in Schafskleidern.</p>	<p>поглядає, як вовк на ягницю; добрався, як вовк до кошари; змок, як вовк, змерз, як пес, та й нічого не заробив; любить, як вовк порося; бігає, як вовк по степу; боїться, мов вовк вогню; боїться, як вовк кози; взяв, як вовк вівцю; виє, як вовк на смерть; виє, як голодний вовк; вчепився, як вовк до ягнят; голодний, як вовк; дивиться, як вовк на козу; душить, як вовк кобилу; завив, як вовк; злий, як вовк; змилювався, як вовк над поросям; крадеться, наче вовк до ягняти; сірий, як вовк; хитрий, як вовк; змирився, наче вовк.</p>

Ziege/коза	betrunken wie eine Ziege sein; neugierig wie eine Ziege sein; in sich wie die Ziege das Fett haben.	високий, як лоза, а дурний, як коза; дике, як коза; плигає, як коза; розумний, як Сидорова коза; скаче, як дурна коза; витріщився, як коза на різника.
------------	--	--